

LUCCEAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 28 (219) Sâmbătă 9 IULIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

săptămîna

cinci sute de ani

Sînt, din cînd în cînd, momente de fîcără. A-tunci se rememorează istoria.

Cinci sute de ani de la cîltorirea Putnei e prilej de cînstire adîncă, în același timp de reflecții de ordin superior, dintre acelea care ating în inefabilul și totodată în granitul său, destinul unui popor. Un popor viteaz și bun care are o țară străveche, un plai îmbelsugat, umbrit deasupra de păduri și holde, luminat înauntru de filoane de aur și bogății. O țară apărută cu jertfe și păstrată cu sfințenie.

Geografia, cu munții, cu apele, cu ascările, se cartografiază relativ ușor și riguros. O primă hartă a unei părți din pămîntul României — chiar cea a Moldovei pe care se înalță Putna lui Ștefan cel Mare — o datorăm lui Dimitrie Cantemir. Pe asemenea hărți geografice însă, nu poate fi cuprins planar cerul de deasupra cu stelele destinului, grație cu înțelepciunea strămoșilor, fațetele lor cugetate și constructiv, jertfele de odinioară pentru izbînzile de azi. Pe o asemenea hartă, didactică, nu pot fi cuprinși vitejii cu ostasii lor credincioși. Trebuie o astfel de reprezentare pentru punctele de glorie ale poporului, mai ales că unul îl cheamă pe celălalt, toate înălțînd un arc de triumf al dăinuirii noastre. Notate doar cu un cerculeț mărit pe un petec de hîrtie, Sarmisegetuza, Alba Iulia, Podul Înalt, Călugăreni, Tîrgoviște, Blajul și altele altele, nu pot răscăli bătăntul nostru întreguț la semnificație. Trebuie o altă reprezentare — ele constituie o geografie superioară, ele sînt de structura noastră sufletească, de istoria acestei structuri, ele sînt simboluri, idealuri, inimă mostenită și perpetuată. Dar tot atât de evident sînt realități, atât de realități că nu au încăput în margini și au trecut și în tîrîmul legendei. Adevăr preaplin — acestea sînt legendele noastre, de aceea, de micl, ne cresc părinții cu ele, cu ele ne preschimbăm în bărbăți.

Eminescu, cel dintîi a avut conștiința pleneră a acestei geografii superioare, căutînd revelația ei. Căldoria lui în Ardeal, pe urmele lui Mihail Viteazul și Iancu, ca și în celelalte provincii românești, constituie prima tentativă lucidă de fixare a plaiului sufletesc românesc.

Putna începe din legendă: „Au tras cu arcul Ștefan Vodă dintr-un virf de munte...” scrie Neculce.

Pentru noi români, legenda e credibilă, există. Am și explicat-o de atîtea ori: Depozitul umanității — zice Mihail Sadoveanu în cartea închinată lui Ștefan cel Mare — e alcătuit dintr-un material imponderabil. Nu-l plouă, nu-l ninge, nu-l spulberă furtunile. Sămînta lui rodește neașteptat și în aparență bizar. Astfel pot cunoaște în florile de azi ale pămîntului Moldovei esența unei jertfe de altădată.

La noi legendele există pentru că sînt adaptabile, localizabile, — pentru că astăzi le citim în florile României. Iată Putna, Curtea Argeșului, iată roata lui Horia, iată fluierul lui Iancu, iată în fîntîni ochiul lui Tudor. Pentru că, iată dincoace, în tîmpul nou, jertfele au fost risplătite, idealurile împlinite.

Cinci sute de ani de la cîltorirea Putnei devine astfel prilej de rememore a unei întregi istorii, vechi și prezente, nu înțîi pentru că aici s-a oprit săgeata din arcuțului Voievod — cite săgeți nu s-au împlîntat chiar de curînd pentru noile cîltorii socialiste! — nu pentru că la Putna au fost îngropate oasele unui om muritor, ci pentru că Voievodul a fost Ștefan, marele bărbat, apărător de fruntării și idealuri românești. La Putna se află una dintre lamurile istoriei noastre. De cinci sute de ani, aici era o nădejde de împlinire, un izvor de apă vie, dătător de speranță și puteri. La Putna avem o zestre, dintre cele mai de preț, de semnificație. Iată și o urmă de argint cu pămînt din toate provinciile românești, adusă la 1877 de Eminescu și contemporanii săi.

Aprape cinci zeci de ani de glorie, de construcții interne falnice, de lămurii mănoase, de dreptate pentru cei mulți, de fapte laudate atît de prieteni cît și de dușmani, se află la Putna.

Ani de-a rîndul, s-au perindat la Putna generațiile însetate de dreptate socială și națională.

„Eu așteptam — scrie Iorga la mormîntul de la Putna — pe Ștefan să învie, să învie o clipă în inimă, cu soarele de viitor, cu soare bun de dreptate pentru cei care sufăr, cu soare bun de strămoș și părinte, încunjurat de heruvimii nădejdi cu aripile aurite. Să iasă o clipă, fără sabie, fără paloș, cu minile bătrîne întinse spre binecuvîntare și că curățe toate tomerile, toate nesigurățile, toate sfîiele, deschizînd floarea de aur a idealului”.

Putna simbolizează un întreg popor ajuns la siguranța de sine, cum și lupia neconținută și încrezătoare pentru recuștigarea deplină a suveranității sale. În acest sens, avem aici anticipația împlinirilor din tîmpul nostru. E încă un motiv de recunoștinței noastre față de trecutul glorios și față de Voievodul Ștefan. Dar și o semnificație nouă, cu farmec de angajament solemn, atît de împede cuprinsă în cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu: „Va fi un moment de cînstire a lui Ștefan cel Mare și a vitejilor care, alături de el, au luptat pentru apărarea Moldovei. Să cînstim memoria marelui voievod și ceea ce a făcut el pentru înflorirea poporului român, muncînd mai bine, făcînd ca poporul nostru să se ridice în rîndul națiunilor lumii, dacă nu prin număr, prin contribuția adusă la patrimoniul culturii universale”.

mînăstirea putna

fise
goethe
(XXV)

Ne apropiem de sîrșitul unei lungi vieți pe care ani încercat s-o surprîndem prin ochii altora tîrî pretenția de a face altceva decît să informăm cu mijloace modeste pe cei care au mai puțin timp și mai puțin răbdare. Ce făcea deci eroii noștri care sîrșitul zilelor sale? Tinea un regim strict, schimbînd băuturile și mîncările pentru a se simți independent față de ele. Evitînd condimentele. La 80 de ani moderatează consumul de vin pentru că suferea de ochi. Amîntîndu-și de schimbul acelor scrisori avute la Schiller spune: „Va fi un mare dur făcut germanilor, pot s-o spun chiar oamenilor. Dar prieteni care se înalță mutual, gîlindu-și inima pe nomeni”.

Poetul dirijează exhumarea prietenului său și rîid i se prezintă cranial este inspirat, cîntîndu-i. Pune să se planteze salcîmi ca să-și amîntească portocaulii Italiei. Îl entuziasmează vaporul cu aburi și accelerația trimiterii corespondenței. Participă din plin la ideea secolului XX, privind alianța popoarelor și face concesiile socialiste, cum vede Ludwig. Previne asupra primejdiei ce o poate naște înmulțirea mijloacelor materiale (viteză, mașini, mormăzate), numînd vîntorii, secolul vitezei, jubileu în la o vîrstă înaintînd pe ceea Ulrike von Levetzov, despre care am mai pomenit, și care-i inspirase Elegia de la Marienbad. O ceruse în căsătorie și lusesse refuzat nu cu delicatețe. Se îmbolnăvește, dar supraviețuiește, reîluina vinul care era pentru el o ocupație veche. Citim pe Victor Hugo, Walter Scott, Manzoni, poezie populară sîrbă, studii despre mineerul din Mexic, despre ocidul atearic și despre intestinele de cangur. Spunea că un bătrîn sceptic ce era: Nu e bine să-ți revezi prietenii vechi, căci te vor deranja note false și sfîrșit astîl imaginea vechilor relații. Visa în Societatea Nojnimilor și a Cooperății sociale. Era pentru o toleranță religioasă completă. Nu indica mijloacele de socializare pentru că nu mai voia să scandalizeze pe nimeni. Scrisese Xeniele pacifice care sînt de fapt o lungă rîutate contra dușmanilor săi, a imbecililor, hipogilor și filialilor. Nervii îi sînt din ce în ce mai albiți, devine tot mai iritabil. Nimeni nu mai are dreptul să-și întrerupă. Dacă aude expresia Nimic altă decît devine agresiv pe loc, dacă intră la el cu ochelari, dacă refuză locul indicat, e agasat. Se teme de cea mai scurtă zi a anului, aruncîndu-se într-o lectură nelămurită ca să nu observe. În reîplînd cu 17 decembrie, ideea că se lungeste ziua, și bucură. Va depinde mereu ca unoare de prăsunoa atmosferică. Se teme de boli, cînd se irita la masă, lung și zgometos, era încîntat și exclama: M-am iritat încă o dată. E excelent, furia asta îmi face bine! Unele momente îi sînt, dorotele arti puerile, și spune: Napoleon, care era un tiran, lubeca artiilor dulci, cu sint invers, vreau ceea ce nu am... (ce inconsecvență!) Literatura pioasă, la modă, o socotește poezie de spital. Se întrebă: Trebuie să-și neapărat o conștiință? Cine o cere? Ideea de moarte îl lasă calm. Vorbește despre viața de o nebunie semnează scrisori către Zelter în chip de Reineke Fuchs. Auzise de secta Hyppistatienilor, ceva între creștinism, iudaism și păgînism și declara: Toți trăim în islamism, orice formă de viață am alege! Ca să-și recomande pe fiul său August unui arheolog îl scrie chiar „incalitate morții acestuia”: Iată fiul meu, recomandat sub pămînt, tot așa de bine ca și deasupra pămîntului. Cînd Kestner îl anunță de decesul acestuia, el exclamă: „Știam că am conceput un fiu muritor...”.

Moare el însuși, cum se elie, cerînd ca un vechi actor: Mai multă lumină!

Ajunși aici, și știind atîtea lucruri contradictorii despre el, putem să ne întrebăm: la urma urmelor, cine a fost acest domn Goethe?

„Să-și lăsam însă pe alții cu mai multă autoritate să răspundă.”

Român Roland Mărturisă în amîntiile sale că Paul Claudel avea orare de Goethe, pe care-l ascuna cu luda, deolîndu-și cu nu cîștie decît Hermann și Dorothea pe băncile liceului, dar că era gata s-o ia de la capăt dacă ar fi fost nevastă.

În subtilul său elogiu, Paul Valery spune despre Goethe: „Acest poet disprețuiește cuvîntele!”

Nu e lucrul cel mai amabil pe care-l poți auzi din posteritate. În studiile sale, Tudor Vianu îl socotește pe autorul lui Faust un poet înșușit, amîntînd elementele heraklitene ale operei sale, legate cel mai mult de panteismul lui Spinoza. „Prin Goethe, scrie profesorul Vianu, cultura europeană s-a putut ridica și privi mai departe decît idealurile stabilite în două veacuri de raționalism cartesian. Față de convenționalismul artificial în care decăzuse literatura literaturii nismului opera de tîmăr a lui Goethe a regăsit iarși izvoarele marilor pasiuni. Răsănetul lui Werther a fost astfel deschizător de drumuri. În același timp, omul socializat la extrem al veacului său și micșorat în consecință este înlocuit în viziunea lui Goethe prin individualitatea puternică și singulară și rebelă. Titanismul lui Götter von Berlichingen, al lui Prometheus și Mohamed înzestra omînera modernă cu noi mituri ale puterii generose și creatoare... Opera lui Goethe devenea astfel un mijloc de depășire a romanțismului, după cum, cu cîteva decenii mai înainte, în semnul ei se putea încerca întrecerea humanismului.”

Mărturisim că nu împărtășim întru totul aceste păreri, dar cum ne ne-am propus un studiu al operei poetului, să-și lăsam pe cei ce s-au ocupat de ea să-și spună cuvîntul.

Croce credea că recunoștea în Faust exercițiile unui poet de curte al Renașterii, meșter în improvisații de prologuri, alegorii sau mascarade, menite să dea un fast deosebit festivităților princîre.

De Sanctis în Istoria literaturii italiene amîntînd de Faust scrie că este un monument colosal, o Divină Comedie a culturii moderne. „Toate religiile și toate culturile, toate elementele și toate formele își dau aici mîna și se recunoșc drept părți ale aceluiași Pan reînvîiat, supuse acelorși legi, fie că acestea sînt spirit sau natură; ele se recunoșc în expresii ale unei singure idei, altă dată inconștente de aceasta și dușmane între ele, dar unificate acun sub privirea ironică a conștiinței. Astfel se explică acca indiferență supremă față de forme, care s-a numit scepticismul lui Goethe și care era doar seninătatea olimpică a unei inteligențe superioare, înțelarea tuturor deosebirilor, împăcate și armonizate în lumea superioară a filozofiei și artei. Misticismul romantic se transformă astfel în idealismul panteist, ideea creștină în ideea filozofică. Cristos al Evangheliei într-un Cristos al lui Strauss, teologia se sculduina în filozofie, dogma și iudiciala se con-

EUGEN BARBU

OVIDIU GENARU

la putna

Mormint de Domn între mișcătoarele, nemișcătoarele văi la care se-nchină noaptea cu luna, ziua cu soarele,

Privind mersul norilor pe moșie rămînem; e vama de veci La Putna minăstire albă cu moaștele reci.

Să se sfințească și să se limpezească anul de-ntemeiere, din varuri de îngeri de bolși să se coajească avere.

La poartă-n genunchi cu fața spre-al voievozilor ram — în reculegere. Să se ghemescă ce mumă înflorește acest neam,

Iar lespeda n-o ridica de pe pieptul domnului, teme-te nu de greutatea ci dar de fîntîniile somnului.

Jurîmprejurul lui: cu umbrele, cu arcul, cu raza, cu surtele să se lumineze de noi să i se calce pe urmele.

TRAIAN IANCU

semințele

Semințele, cînd dorm, visează La cucuruz, în amiază... Cu spicu-n soare-adesoari, Foșnînd în cîntec de vioari

Sămînța noastră, sănătoasă, Poartă șoptire de mătasă... Și-așteaptă-n suflet o răcoare De rouă, cu sărut de soare

Semințele cu bob rotat, Ies, primăvara, la arat... Și bagă plugu-n brazdă lăță, Vișînd acum, ca niciodată.

O, țara mea, multă sămînță Ti-ai strîns din sîntă suferință!... Presar-o-n brazdele de Marte, Să-ți ducă viața mai departe.

C-ai strîns sămînță de soi'nalt, De la un colț la celălalt Care-n pămîntul tău slăvit În anii noștri-a plămădit.

Un rod bogat, scaldat în rouă, Un suflet, cer cu lună nouă Și-un trandafir înmiresmat Să fie tîmpul laudat!

ILEANA MĂLĂNCIOIU

vîrsta

Îmi umblă buburuza printre dește, Săltînd din cînd în cînd din arpioare, Și legănîndu-și iarși pașii mici, De parcă încă n-a-nvăt să zboare.

O-ntorc din drum cu mina mea cealaltă Și tot cu ea o-adăpostesc de vînt Și cînd își umflă aripile iar, Am grijă să nu zboare spre pămînt.

Mi-am îndreptat după un loc anume Și după mersul ei descumpănit Și sufletul și mina-n care-o țîn Și-aștept să-mi spună unde mă mărit.

Dar ea se uită-n jur înpăimîntată Și nu poate să înțeleagă cum, Am prins-o și nu-i cer decît să zboare, La fel cum a zburat pînă acum.

Închid o clipă ochii să uite c-o pîndesc Sperînd că poate-așa îmi va răspunde Și simt cum își ia zborul de pe mînă Și știu că mă mărit, dar nu știu unde...

„Înțelî minte cuvîntele lui Ștefan care v-a fost baci pînă la adînci bătrînețe: Moldova n-o fost o străbunilor mai, n-o fost a mea, și nu este o voastră, ci o urmașilor voștri, și o urmașilor urmașilor voștri, în veacul veacurilor”.

(Din piesa „Apus de soare” de Barbu Delavrancea)

IN MEMORIAM

expoziția cărților stolnicului constantin cantacuzino

Acum, la împlinirea a 250 de ani de când Stolnicul Cantacuzino murind, a intrat în istoria pe care el însuși a cercetat-o ca ardare, zăbovindu-se clipa clipă în toată viața...

În lungul anilor petrecuți de-a lungul cărții, Stolnicul și-a format, în cel puțin un deceniu, o vastă bibliotecă ce o îmbogățea pe aceea a prietenilor săi, om politic al vremii...

Încercările de a recompune, măcar în parte, faimoasa bibliotecă, ajutate de niște vechi inventare, au dus la găsirea a aproape 500 de volume, tipărituri sau manuscrise...

RADU IONESCU

FLORI TINERE

Casa creației populare duc, de ani și ani, o mândrie dar utilă și, nu rareori, fructuoasă muncă editorială...

Doză dintre ele — Caiet literar și Secvențe marine — se detașază ca înaltă față de celelalte. Prima, cuprinzând versuri frumose...

H. G.

COLAJELE CRITICULUI

Marin Sorescu și Vlad Soraru apar în această pagină (a S. și A. Atenet) în nr. 6. Dar dacă semnătoria le e comună...

Când citești în Jurnal „Literatură are prca multă poezie, cind i-or trebi mai mult sinceritate” (pag. 27)...

E de-a dreptul hilară stăduștia lui V. S. de a pune semnu egalității între „cristalizarea conștiinței ideologice” și scrierile...

Am dat acest prim exemplu pentru a arăta că în literatura noastră...

descrie într-un limbaj propriu, diferit de cel tradițional. Dar, dacă între vis și modalitățile lui de transcriere există anumite rezistențe...

numai atunci cind el nu există în sine și prin sine, cind fenomenul irational descris se încadrează ca element component într-un ansamblu existențial larg. În general, există puține opere integrale consacrate visului...

lata ea forma ei esențială, adică atunci cind există o imposibilitate de rezolvare a alternativelor și de discernere între realitate și vis. Un exemplu de acest fel ni-l oferă încă în Sfintul Andrei, N. Gane...

În sfirșit, există tendința de a lua din oniric numai schemele constitutive și posibilitățile plastice și a le transforma în realități. Procedul este prezent și în poezie, de unde proza l-a reluat probabil. Putem vorbi în aceste cazuri și de sugestiile plastice oferite de o tradiție celebră care începe cu Bosch și Bruegel...

camdată un record în proza noastră în ceea ce privește amploarea unui vis. Vom întîlni în aceste exemple tentația simbolului, fără implicații metafizice dar și fără pozitivismul de clinică...

MARIAN POPA

accente

Cuoculul de citate din anii diferiți, spiculate într-un jurnal intim, are în bază un principiu cald: acela de a avea contradicții între părțile scriiturilor...

„Pentru cel ce afirmase încă de la început (1942 — n.n.) „Printre picături citesc ce mi cade în mîna”...

DINU BOGREA

AM AVUT!

Odată — scria undeva M. Ralea — o student, discutând cu o alta, spută să mă aduc argumente, iar îi spus: „vezi, așa-mi trebuie dacă discut chestiuni filozofice cu o tuberculooasă”...

H. LEREA

REPARATIE

În numărul 5 din Amiteatrul a apărut o notă intitulată „Ancheta cronică”, semnată I. Nicolescu. Intitulat omonimă — întîmîtoare sau voită — cu numele meu ar putea induce în eroare cititorii revistei, declar că această notă nu îmi aparține...

I. NICOLESCU

VIATA LITERARA SI ARTISTICA IN IMAGINI DE neagu rădulescu

„Un lup mîncat de omie” de G. Ciprian. O piesă nouă de Lucia Demetrius: „Grădina lui Dumnezeu” publicată în revista „Teatrul”

Allul la sind... — Păzea l Vine Lucia Demetrius! — Repede băieții, s-o luăm cu aseri, pînă nu se formează și aici o aseri-cuță!

cărți • cărți • cărți • cărți

GEORGE

MUNTEANU:

Atitudini

O îndelungată activitate publicistică — caracterizată prin abordarea curajoasă a unor diverse zone estetice, îl îndreptățește foarte puțin pe George Munteanu autorul recentelor Atitudini, să se scuze față de cititor ca — doar — „un iubitor de literatură”...

...și PREFĂȚĂTORILOR Cîlim în preluu lui C. Măciucă în cartea „Pe frontul de vest nume nou” de Erich Maria Remarque (col. B.P.T. nr. 194) la pagina 14, a propoș de outor „Învalose că a năsture bine cură are mai mare valoare decît patru volume de Shakespeare”...

CONSTANTIN CRIȘAN

ION ZAMFIRESCU: Istoria universală a teatrului Vol. II

Necesitatea cu care creația literară dramatică își revendică în mod separat dreptatea propriei istorii, în cadrul istoriei culturale cu istoria generală a literaturii, în care se însușește totuși, — se explică prin virtuțile speciale ale genului, virtuțile legitime de fenomen „spectacol”, de funcția și estetică a artei...

De aceea, poate că însăși titlul de „Istorie a teatrului” este, în sine, un semn al unei lucrări care se referă doar la literatura dramatică, dar în același timp justificat dintr-o anumire perspectivă, aceea a unor semnificații și posibilități interioare, imanente acestei literaturi.

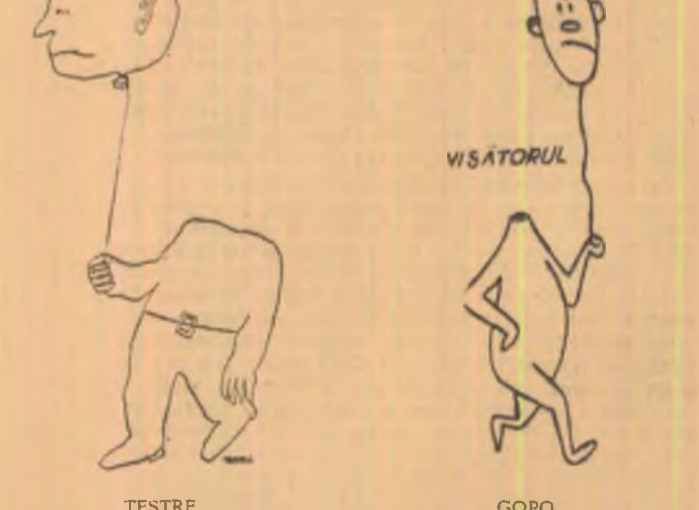
Acest volum tratează perioada evului mediu și a Renașterii, cuprinzînd de fapt doar Renașterea italiană, franceză și spaniolă și oprindu-se în praful strălucitorului apogeu pe care avea să-l prezinte fenomenul englez, căruia, probabil, autorul i-a rezervat un viitor volum aparte.

Încă în introducerea la primul volum (de fapt, introducerea la întreaga lucrare), Ion Zamfirescu, ferindu-se a defini ca atare „teatrul”, ceea ce de altfel ar fi însemnat rădicare într-o stufoasă pălăie a esteticii, își fixează totuși obiectul cercetării, prin consideratii de foarte apreciabilă acuitate, definind nu „teatrul”, ci funcția esențială a acestuia, aceea de a reda specific viața. Autorul sesizase în această introducere similitudinea între creația scenică și natura vieții umane, dinamismul imaginativ al omului, care trasează o punte aproape instinctivă între viață și spectacol, „reflexul dramatic” al actelor omenești. Aceste consideratii îl călăuzesc pe autor în sistematizarea valorică a fenomenului literar de teatru, ca reflex profund social. E semnalată întrepătrunderea (treptată a elementului laic în drama liturgică, apariția „truverilor” și evoluția creației lor spre sensul profan, de la Jean Bodin la Adam de la Halle, împletirea mobilurilor de profunzime laică cu mentalitatea aceluși deus ex machina în structura miracolului, răspindirea în sec. XV a mistorelor, gen de spectacol la început cu ramificații diferite, apte de reflecții multiple, ca, mai apoi, aservirea lor teologică și făcînd loc cronicii istorice, împletirea de genuri și „scenarii” și „scenarii” pendulare între real și ireal a teatrului medieval, care, cum spune autorul, „se inscriu în psihologia vremii ca manifestări firești ale acesteia”. Evoluția teatrului profan se desenează și ca, de la „minnesingerii” la maestri cîntăreți (devenții și autori de opere dramatice) și la apariția teatrului de inspirație cavalerescă și Germană, de la dezvoltarea „moralităților” în Franta, la comedia satirică, lipsită totuși de mijloace, (farse, satire) pentru ca autorul să se ocupe, datorită legăturilor laumrice dintre o asemenea literatură și reprezentarea ei scenică, — și de actorii teatrului medieval, de asociațiile lor „confrerii, „basochienii”, „collegienii”, toți acestia, amatori, rămasi în umbra datorită dezvoltării „profesioniștilor” de actor, inițiată la italieni. Fenomenul Renașterii e analizat și el din mai multe unghiuri: de la limfatismul producției de inspirație clasică în Italia, la reverberarea în secolul XVII a comediei de artă, comediei cule după ce aceasta dăduse la iveală virulența lui Arctino și sarcasmul lui Machiavelli. Pentru perioada de culme a Renașterii autorul are un semnificativ subtitlu: „Înălțimi și umbre într-un moment de apogeu”. Prezentînd contradicțiile sociale ale timpului, el ne prezintă și contradicțiile lui culturale. Linia analitică se păstrează aceeași pentru Renașterea franceză ca și pentru cea iberică, unde accentele contradicții sînt foarte evident polarizate în opera unor Cervantes, Lope de Vega, Calderon.

Meritul principal al cărții îl constituie supletea aplicației critice.

JEANA MORĂRESCU

DIN ISTORIA DESENULUI UMORISTIC

TESTRE GOPO Arta, du 6 au 12 avril 1968 Gazeia Literară, n. 25, — page 37. 23 iunie 1966.

VLADIMIR STREINU

distinguo

clopotele minăstirii putna

Duminica aceasta, vor suna din nou, pentru toată întinderea țării, clopotele minăstirii Putna.

În prima sută de ani dintre cele cinci de la întemeiere, ele au sunat văzduhul numai al Moldovei cu chemări cînd împotriva unui dușman, cînd al altuia și cînd a tuturor la un loc. Ștefan, întemeietorul sfîntului lăcaș, alerga din hotăr în hotăr și la nevoie se înclina în cetatea Sucevei, ca să nu-și supună țara nicăieri dintr-o împărăție și regii vecini, care i-o pofteau.

După una din bătăliile din Nordul țării, hulașii tătarăsc și se trimise îndărăt singurul oștean cruțat, ca să-i spună ce s-a întimplat cu fiul și cu întreaga lui oaste; de la Baia, un rege trajaș fugi îngrozit de hotărîrea în luptă a pilcilor moldovene, și o săgeata cu trei otruri îi pune în spate, chiar pe șira spinării, pecetea de fugă; pe cîmpia Vasluiului, acolo unde apa Rahovei se varsă în Bîrlad, pașa Soliman vede cu ochii lui necrezuta faptă a risipirii unei sute și douăzeci de mii de ieniceri sub loviturile, din fața și din spate, a numai treizeci și ceva de mii de moldoveni, din mijlocul cărora sare în luptă tutele voevod însuși, poruncește ce mai poate porunci o căpetenie înfrîntă și tot atât de umilă, iar apele Siretului și apoi ale Dunării înghit pe cei mai mulți dintre pușina în retragere; cu un an mai tîrziu, nici chiar Sultanul, Mohamed al II-lea, aprins de marea rușine de la Vaslui, iar peste alți opt ani, nici vestitul Baiazid, deși răzbuindu-se prin pirji, prădări și impresurări de cetăți, nu pot supune pe neodăstul voevod; cit privește pe Leși, craiul acestora, Ioan Albert, venit să lermine cu Ștefan, se întoarce prăpădit prin Codrul Cozimului cu care, mai înspăimîntat decît Macbeth în fața pădurilor umbătoare din Birnam, se trezește asupra-i, scapă în retragere prin Bucovina și își deschide țara, pînă către Cracovia, dreptei minii a voevodului moldovei.

Pe bun temei, așadar, cronicarul polon Długosz, gloriificînd fapta eroului de lângă Vaslui, scrie: „O, bărbat demn de admirat, întru nimic mai prejos decît ducii prea viteji, pe care atîc îi admirăm, ei care cel dintîi dintre principii lumii a dobîndit în zilele noastre o victorie împotriva Turcilor. După părerea mea, el este cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și

stăpînirea lumii și mai ales misiunea de comandant și conducător împotriva Turcilor...”, căci ceilalți regi și principii creștini trîndăse în lene, în desfătări și încăierări civile”.

Patru sute de ani, clopotele Putnei au sunat, la sorocace aprige sau creștinești, numai pentru moldoveni, fie chemîndu-i să se apere, fie să prăznuiască. Acum o sută de ani însă, ele au răsunat în toate inimile românești, cărora li se adresau pentru înfița dată și care răspundeau. Inițiativa unui pelerinaj la mormîntul voevodului-eroi aparținea studenților români din Viena, dornici de un congres patriotic, care să re-prindă în țară idealul unității naționale; dar dintre ei numai Eminescu și Slavici rămăseră organizatorii pînă la capăt ai adunării. „După pregătiri trudnice și tratative cu autoritățile, scrie G. Călinescu, după ce ridicarea porticului festiv și arcurile de triumf și se pregătiră cu căruțe, cupatoare, odăi, să primenască, să hrănească și să ospitalizeze pe participanți (Eminescu și un tovarăș mersele la Craiova cu saci de făină la o preoteasă, ca să-i coacă cozonaci), lăsînd trebuirile pe seama altora, Slavici și Eminescu se retraseră să contemple și, preumblîndu-se prin apropiatele păduri de brăzi, meditativ la partea ce-i preocupa mai de aproape, adică la congres”. Oaspeții, intelectuali de seamă din țară, printre care M. Kogălniceanu, și nenumărați țărani, mirară pe sub arcu de triumf de la marginea satului, ascultării o cuvîntare a lui Slavici și apoi „se formă procesiunea către minăstire, avînd în frunte pe membrii comitetului, care purtau eşarfe late, tricolore și țineau urna de argint și două epitafe de catifea roșie și albastră. Convoul, alcătuit din cărturari și țărani de-avalmă, pătrunse în biserică și depuse urna și epitafele pe mormînt. Un maior, Boteanu, venit din Franța, unde luase parte la războiul franco-german, vosti o scurtă cuvîntare după care, descîngîndu-se, depuse sabia pe mormîntul Voievodului”. Iar studenții se traseră în trapeza Colegului, unde își învîră congresul propriu zis.

Rezultatul n-a fost, bineînțeles, unirea politică a românilor, ceea ce nu se putea face atunci în principatele de cîrînd împreună. Dar reprezentanții întregii Românii viitoare, prezenți la ceremonie, se pătrund acum încă o dată și mai viu de realitatea populară a unirii, pe care o garanta sufletul unanim al serbării de la

Putna. Ideea, crescută urias din trecutul reamîntit de mormîntul lui Ștefan, ca și figura Voevodului lăudat de toată creștinătatea Europei, dar neajutat de nimeni, puș stăpînire în deosebii pe conștiința de poet a lui Eminescu. El rămîne de la serbare și congres cu o putere morală, care devine în timp unul din factorii formativi de seamă ai spiritului și opereii sale. Pînă la sfîrșitul vieții. Eminescu preface trecutul național și faptele mai ales ale mușatinului de la Putna în cuvînte și imagini de joc.

Ziaristul va scrie mereu de neamul care „fără cod de legi, fără școală, fără orașe, fără nici un mijloc de cultură, nici acela al limbii sale scrise, se bate cu Baiazid Fulgerul și cu Mohamed al II-lea, care calcă în contră-i pe două imperii surpate și pe paisprezece capete de regi”; cînd în fața statuii lui Ștefan din Iași, politicienii vremii se țin de fraze electorale, cu ultimul glas, căci ziaristul de geniu ca și poetul nu va mai putea scrie articolele de a doua zi, va izbucni în apostrofa: „Și Tu, Doamne Ștefane, ste-teași mut și rece asupra acestei adunări de pre-cupeți de hotare și n-ai izbit cu ghioaga Ta ră-puțoarea de eroi în capetele acestor reptile, acestor agenți provocatori ai străinătății. O, Doam-ne, Doamne, că mare mult ne-ai uitat!... Tu, care de patruzeci de ori în patruzeci de bătălii te-ai aruncat în rîndul înții al oștirii, căutînd marti-riul pentru țară, ascultă oameni pentru care pa-tria și naționalitatea sînt o marjă pe care o pre-cupețesc? Tu, ale cărui raze ajung pînă la noi ca și acele ale unui soare ce de mult s-a stins, dar a cărui lumină călătorește încă mii de ani prin univers după stingerea lui; Tu, care însuși nemuritor, ai crezut în nemurire și, lumină din lumină, ai crezut în Dumnezeu luminii, s-as-culți pe acești oameni incapabili de adevăr și de dreptate, pe acești traficanți de credințe și de simțiri?”

Și, ca ziaristul, poetul însuși, cu puțin înainte de a nu i se mai auzi glasul, va citi la Junimea versurile, care vor face pe ascultatori, în cap cu Maiorescu, să-l îmbrățișeze pe rînd: „Ștefane, Măria Ta, Tu la Putna nu mai sto...”

Întocmai ca acum o sută de ani, clopotele minăstirii Putna vor suna din nou pentru toată suflarea românească. Spre deosebire de atunci, Duminica aceasta va fi de față nu numai poporul, ci și Statul român socialist care, împreună, cu studenții de altă dată, își construiește ză de zi viitorul după marea țitejiilor trecute.

cronica literara

CONSTANȚA BUZEA:

la ritmul naturii

Reiau desigur un truism, lirica feminină nu este o lirică de cunoaștere, este în general, una de confesie exclamativă, de confesie saphică ori nu prea mult derivată și deviată de la aceasta. Deviațiile ei însă sînt rarissime. Cînd totuși există atrag atenția tot prin feminitate, prin feminitatea comunicării, a tonului, și prin puțin prin adeseul cognitiv, prin alitudinea rarefăctă a ideilor. Interesează așadar feminizarea și feminitatea lor. Căci într-un anume fel impresionează și interesează sensibilitatea abisală a lui Poe și într-altfel sensibilitatea poezică a unei poete; într-un anume fel sentimentul fundamental al lui Heraclit și într-altfel sentimentul herclitiar al poetelor.

O poezie foarte slab deviată și derivată de la tipul ei clasic de comunicațională scrie și Constanța Buzea. În ciuda titlului, (La ritmul naturii), — titlu ce încită la o eventuală expansiune rousscau-istă sau la o viziune pe linia naturalismului — acest al doilea volum al poetei este eminentement erotic. Chiar dacă există unele oscilații și „abatere” tematice ele sînt privilegiate, cu excepția „Laud României socialiste”, tot prin unanimitatea crosului, al unuia marital sau premarital. Din acest punct de vedere, universul liric al volumului este reductiv, mai ales din rememorarea pe acela al debutului.

Era în acea carte intitulată De pe pămînt (1963) un bun reportaj al sentimentelor, al gândurilor provocate de aspectul social al existentei, predomină acolo i prag al notației deosebit de pronunțată. Multipla experiența poezică de atun a autoarei îndreptățează unele speranțe. De altfel, acestea m-au și determinat, asociez recentului titlu, cultați apriorice. Surpriza a fost însă contrară. Poeta pare să fi trecut printr-o experiență subită, chiar obsesivă, care îi întoarce insistențiar clarurile, intuițiile, aproape pagina cu pagina în spre o biografie afectivă și cerebrală nu temai extensivă și nici prea adînc intensivă.

Sistemul de referință a fost asadar schimbat. De asemenea și tonusul este și temperamental. Primul este mult prea elevat, pînă la alb, al doilea mult prea al nuaș, pînă la amor. Un ritm placid, monoton se întrelese prin aproape fiecare poezie indiferent de peisajul ei interior. El este de fapt, un ritm al naturii grosș perceptiv sau dacă nu grosș, atunci obscur perceptiv. Mă refer nu la acela din poezia ca imprimată titlul volumului, poezie în care vitalitatea poeziei iese dintr-o dată d mteia ei calmă, terestră, ea punîndu-se la unison cu vitalitatea cosmică, ci la Pen- lopa unde autoarea declară ritos. „Rabd creșterea unei plantelor pe glob” — rebdare intuitivă, a oricărui agricultor. Dacă la acest vers mai adăug și declarați inabil lirică, „Încă nu mi-e frig de timp / Nu depind de nici o spaimă”, vom înțele, poate, că în versurile sale, ritmul naturii este văzut exterior, adică exact acolo unde nu este ritm. Vom înțelege ca poeta este neliniștită doar din dragoste. Ceea c firește, este un motiv de spaimă, de preocupare, dar pînă pînă la indemnă tuturo și în mod paradoxal faptul ca ea nu depinde de „nici o spaimă” — sentiment d altfel contrazis de exosul volumului — că nici un alted nu o tulbură dincolo c ritmul unei creșteri încete a plantelor, reiese și din alte poezii. Evident, numai di poezii.

Căci există în această nouă carte a Constanței Buzea o permanentă atmosferă dionisiacă — nebulantă — un praznic continuu — silențios — închipuind fie nunt fie sărbători de iarnă, fie festinuri laice ori mitologice. Se cîntă, dar fără atașament vinul, se cîntă chiar paharul, recipientul ca posesor al fortuneei: Paharul vine l ceremonie. Dă-i vinul tot ca să și-l dăruiască. Lui să-i rămîna doar o picătură. Stă ca bălănt sărutat pe gură / Și tulburat, continuînd sa fie / Și aburit, pîrin însingurat. / Gata să moară în război / De răz de lueafăr singurat. / Pe cînd eră dîmă lui urea spre noi / Pînă făcăt, și de cristal adu. / Vin rosu, înviază simțul a triste. / Răzile lumuri, fâ-le să reziste. / În umbra lor, vei rezista și tu. / Pînă făcăt. O nu ști de unde filozofie a timpului, a timpului transformat în noctar lichid o preocup pare-se pe autoare în mai multe din poezii: pagina 13: / Ușor pahar în care m / văzui / Tu, înfiorare pură de cristale. / Te-as sparge cu tot vinul deplin în tîm deplin. / Dar ce te bean inect, nu te distrug. / Cu morții și cu viii adineului tău eră / Pahar enorm și vesnic al timpului pe rug. / An nou. / Aceleași motive ale vinului: i ale paharelor mai pot fi înfîlțite (central sau ca argumente) și la paginile 25, 47, 51, 65, 66 ș.a. Constanța Buzea încearcă o simbolizare decentă a vinului, o redoliere, sensurilor lui lirice, o înțelegere a lui sub specia chixurului — cîteodată nupții (v. Jumătate) — dar, deocamdată rezultatele sînt timide, fără importante semnificații. O notă de incredibil învăluie alchimia onenologică a poetei.

Dar același sentiment al timpului este mult mai adecvat surprins în Zbor zvel de pîldă. O cîntă de teamă de îmbătrînire se preliguează ca tema preferată. Nu este vorba de o îmbătrînire ontologică ci firește de o modalitate feminină de specu lare a spațiului și a timpului: Cu-aceiași liniste-n durere / Ce-o lasă pasarea pie rînd / Din aerul prin care zboară / În marea vesnic îngrozită. / Am stat privind și mărginit / Sprincenele-mi de peste vară. (Zbor zvel). Distihul final are însă cev. anesteziat, are un contrapunct neutru față de premiza „liniste-n durere”. Este i simplă „ogîndire” în care ogînda nu se vede, o ogîndire fără ecouri anxioase. U dispozitiv de înăbușire a nuanțelor emotive pare să acționeze misterios în majoritate poezilor din volum. Ceea ce poate fi bine existențial dar nu totdeauna și poetică fiindcă, iată, poeta care în altă poezie afirmă cu justete „Ce straniu imi pare să poț îmbătrîni”, scrie pe acest motiv, văzut însă într-o relativă transcendență și o poezie plină de un inefabil tulburător. O superstiție față de situațiile care se repetă cere monial în viață, o determină pură să accepte mai degrabă încremarea, ca refer al repetării, ca o posibilă echivare de la neant: La masa rotundă vin cupele. / Pîines și vinul. / Coboară ca sîmții și tinerii noștri părinți / În haîne de nuntă / Covoarele vin țesîndu-se. / Nimic nu atîng de teamă să nu-mbrătimească. / De teamă să nu m / cufund / În cenușa lucrurilor. / Vinul din sticlei nu s-a mișcat ridicat. / Vinul turna n-a căzut în pahare / Și tinerii noștri părinți / Care s-au sărutat. / Sar în portrete i loc... (Cenușa lucrurilor). Tropi frumoși despre timp mai găsim în Timp rodnic, (c o ușoră nuanță voronchiană), în Măr, Pămîntul de pe arpi și Fugă.

Există însă în cartea Constanței Buzea și o poezie a temerilor mărunte, or a celor inițial mari dar micșorate la transcriere. Pe această linie se înscriu și nostalgiile. Dar și acestea lipsite de nevrălgii, care să dea posibilitatea unei exprimări singulare. Captarea lor se înscrie într-o tematică, de pe acum devenită loc comun. Cîntecul virsurilor adolescente, de exemplu, a copilăriei, nu depășește la Constanța Buzea procedul poantelor și al eclerajelor finale: Pentru vapoare, pentru cațare, Vinul se duce, marea se n-torce. / Pentru copiii care cresc / Timpul continuă, linis- tea nu (Vîrstă); sau: Aș stîrni cu eileca de navă / Tropicale dezamăzuri marine. / Sa mă întore din neliniștea gravă / Înapoi tinerete, la tine (Polul sud). Mici variațiuni pe aceeași temă mai pot fi înfîlțite și la paginile 62, 68, 76, 82, 86. Ceea ce încearcă poeta să finalizeze cu candoare sint. ca să dăm numai cîteva exemple concludente — retrusari în nuanță și nu în profunzimi. Astfel, amintirea nucleii represive devine. Am luat nuiaua care m-a bătut / Și-am pus-o lîngă poartă în picioare. / Pe cînd citeam povestea în priză, / Ploa nemerita raul meu căzută / Și pui de ploș țirez eră / Nuiaua care m-a bătut. (Ploș de amintire), iar greierul de cîmp devine într-o a patra strofă, din Greier de cîmp. „Cuc lin, valurii și al nopții” (vezi, în contii avar și interpretarea din Greier de cîmp bătîrin).

Este evident că poeta își consumă talentul pe coarde minore. Poetica ei conține încă o discrepanță între comunicare și cunoaștere. Cunoașterea înseamnă — spun adevăruri generale — descoperire, revelație, însoțite de toate reacțiile ei specifice. Cu toate că versuri frumoase înfîlțite risipite pretutindeni, o senzație de mărunțire a universului ei liric, de complacere în surdina unor sentimente neridicate la un rang major, se desprinde din această mult așteptată carte a Constanței Buzea (De la această realitate, nu a putut-o salva nici cronica politicoasă a lui Mircea Mincu din revista Amitea, publicată cu două luni înainte de intrarea ei în librării). Prea e văzut totul, în versurile Constanței Buzea, la dimensiunea unei „picături de apă” (— există în volum și o poezie dedicată acestei „nimfe”), picătură în care evi- dent, rezonator poezii ori heraclitian nu vibrează în voce. Pentru ca acesta să sune pătrunzător, e nevoie de măiestrie, e nevoie ca „picătura de apă” să se transforme într-o lentilă vizionară, într-un sistem de referință deosebit de ingenios.

Așa că, acceptînd chiar unele pretexte lirice ale poetei, contradicțiile derutante dintre ipostazele „experimentale” și cele native, rămîn de cele mai multe ori fără o rezolvare în lirism. Rămîi cu impresia netă a unei indecizii fluctuante în fața propriilor sale sentimente meditative. Deocamdată, autoarea nu arată dispoziții inedite spre metafizica pasiunilor spre declucul afectelor. Ea este mai aproape de poezia intimi- tăților familiare, a căminului în curs de consolidare (Coloana), a reproșurilor pentru certurile estivale (Mangalia), a subordonării evazive în fața „stăpînului” cu „părul creț” și „ochi albaștri” (Întoarcerea Penelopei).

Totuși, mi se pare că o Dalila bine ascunsă, subzistă, undeva în versurile ei; premiază favorabil pentru cele viitoare.

PETRE PANDREA

M. N. RUSU

pravila lui tudor vladimirescu

Texte și exegeze

• Nici o pravila nu oprește...

„Nici o pravila nu oprește pe om de a întimpla raul cu raul” a spus în Proclamația de la Padeș, Tudor Vladimirescu.

• Șarpele și ciomagul

„Șarpele, cînd îți iașă înainte, dai cu ciomagul, de-l lovești ca să-ți aperi viața. Dar pe bălaurul, care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, zic. atîc cele bisăricești, cit și cele politicești, pînă cînd să-i suferim în a ne suge sîngele din noi? Pînă cînd să le fim robi?” (Proclamația de la Padeș).

• Răul, binele și frățietatea în bine

„Venii, dar, fraților, cu toții, cu raul să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine.” (Proclamația de la Padeș).

• Opinci

„De-oi trăi, voi face douăsprezece perechi de opinci din pielea a doisprezece boieri divanli. Pe unde pun azi cocoonale panglici, vor pune într-o zi oțtenii mei curelele opincilor”. (Convorbiri)

• Nchivernisirea stăpînilor țării

„Apoi din nechivernisirea stăpînilor țării noastre vezi cîtă prăpadenie ni se pricinuieste? Nu s-ar fi putut îconomisi ca să nu fie făcut această prăpadenie? O stăpînire cu așa țară mare în mîini și un lucru de nimic n-au putut popri, ci ne lăsară de ne prăpădîrăm și ne stînsărăm de tot. Adalții au început a lua și robi oameni, spre mai mare bătaie de joc. Ci vor lua plată dumneziască”. (Epistoli către N. Glogoveanu).

• Muzeul hăreilor sălbatice

„Ii voi scurta de o palmă, pe cîți sînt boieri divanli. Ii voi umple apoi cu paie și-i voi trimite plocon din partea țării la curțile împăratești, unde or să fie negreși puși la muzeu. Căci acolo este locul lor, lângă hărele sălbatice”. (Exegeză. Conversație cu episcopul Ilarion de Argeș. Tudor văzuse muzeul la Viena, Sibiu și Budapesta în calitate de cîreșar al boierului croațean N. Glogoveanu, la care a fost angajat în adolescență. apoi ca negustor cobilțar pe cont propriu).

• Zilot Românilor despre Domnul Tudor Vladimirescu

Scriitorul minor Zilot spune: „Cu adevărat avea omul și duh firesc și vorba lui puțînă și totdeauna pe gînduri. Și cînd îl frigea cărbunele ce-l avea ascuns în inimă scăpa cite o vorbă desperată asupra tiraniei”.

• Karl Marx despre Domnul Tudor

Karl Marx a scris: „Vladimirescu era patriot român. El nu s-a adresat boierilor, ci țăranelor” (Arhiva Marx-Engels, ms. B. 85, Institutul internațional de istorie socială, Amsterdam).

• Jurămîntul iluministului Tudor (Viena, decembrie 1820).

Tudor a făcut parte din frățiile europene iluminate secrete cu doctrina aferentă (La philosophie des lumieres și Aufklärungphilosophie). Text din jurămîntul depus: „Românul de basînă nu trebuie să se supună arnautului, nici arnautului grecului, grecul sîrbului, sîrbul macedoneanului, ci toți să de externe la St. Petersburg, către consuliul rus Pini de la Tarigrad, din 24 martie 1821. Marele vistiier Al. Filipescu-Vulpe amenință pe Tudor la Bolintinul-din-Valc, unde-i era tabăra, cu publicarea dezavuirii țărului. Tudor răspunde că pe el nu-l supără publicarea:

— Eu am îmbrăcat cămașa morții! (Exegeză). Diction reluat de C. Stere și Brăncuși, în momentele lor grele și de melancolie.

• Adam Bedia din Sulighete (Hunedoara)

Ardeleanul Bedia, analfabet, scoțea din serpar o hirtie și ceea imaginea și subuțat: „Se face înștiințare că de către răsărit s-a ridicat un crăiut cu e numele Tudoraș, dintii cu puțînă oaste, dar din zi în zi sporoste. Dumnezeu i-o fi asupra, că vrea să facă dreptate și de-o sfîrși lucrul bine, acolo, pînă în Paști, o da și într-acocae.”

• Zina lui Tudor cade marti înainte de Paști

„Încă înainte de a lua Paști în gură, voi bea din vinul stăpînului meu și voi juca în ziua de Paști în

(ofitieri lui Ipsilantis). Iordakis dăduse garanția scrisă că nu i se va întimpla nimic.

Karl Marx adaugă, după documente și hrisoave de uz intern ale iluministilor internaționali, că „Tudor a fost asasinat în mod mirsăv” (Arhiva Marx-Engels din Amsterdam, B. 86).

• Către norodul omenes

Este de remarcat că Proclamația de la Padeș se adresează către „tot norodul omenesc din București și din celelalte orașe și sate ale Țării Românești”.

• Libertate și egalitate

„Tudor Vladimirescu a răsculat pînă alaltăieri toate județele de peste Olt, proclamînd libertatea, egalitatea și desființarea privilegiilor boierilor, răzbuînd pe cei care au fost nedreptățiți și înapoiînd lucrurile jefuite. El cheamă întreg poporul dac sub arme” (Epistola lui Iacovachi: Rizos-Nerulos către Alexandros Ipsilantis).

• Birca-Olt

„Rumânil s-au răsulat ca să-și ia livezile pe care le-au avut înainte” (Document, despre moșia din Birca-Olt din 1821).

• Fiul către tată

„Rumânil au mari fumuri și nu ne putem vedea de nici o treabă, deoarece nimeni nu ne ascultă. Nu pot să poruncesc rumânilor și scănașilor, deoarece nu sînt cei dinainte, așa cum îi cunoașteți. Acum ei sînt stăpîni, și eu mă tem mai mult de ei”. (Din două epistole ale lui Hagi Ianus-fiul către Hagi Ianus-tatăl, grec ipocrit evlavios, fost în hagiolic la Ierusalim, ambii proprietari ai moșiei Tanusești).

• Arzu lui Tudor

„Arădicarea noastră este împotriva boierilor care ne-au mîncat dreptățile noastre” (Epistolă către Sublima Poartă trimisă prin Derviş-Pașa de la Vidin).

• Tudor despre ucigașii său Ipsilante

„Pornirea aceasta este din porunca țărului Alexandru al Rusiei și privește nu numai mintuirea noastră, ci și a întregului neam grecesc. Noi vom înlesni trecerea prințului Ipsilanti peste Dunăre, ca să meargă spre mintuirea patriei sale. Rușii ne vor ajuta ca să cuprîndem cetățile turcești de pe marginea Dunării ce cad în partea noastră și apoi ne vor lăsa liberi și independenți”. (Exegeză. Iuzii de iluminist creștinec, scoliți pe drumurile Vienei, în vitejie, ca ofiter decorat al țărului, și în omenie românească).

• Pentru a prinde sau omori pe Tudor.

Exegeză. Samuroș a fost unul din conducătorii Eteriei grecești și a cerut prin epistola Comitetului de oblađuire al Eteriei suma de 172.000 de taleri „pentru a prinde sau omori pe Tudor”. I s-au dat acești bani. Aurul a fost întodeauna ochiul dracului și îndeamnă la vărsarea de sînge prin felonie. Prețul lui Tudor a fost, deci, cîntărit în 172.000 monezi de aur austriac și iscaroțean.

• Tarul prăște pe Tudor la Sublima Poartă

„Locotenentul Tudor Vladimirescu este „degradat din calitatea de cavalier al unuia din ordinele ruse și nu mai posedă nici un titlu la protecția majestații sale imperiale... Puterile aliate sînt hotărîte să se împotrivescă răului în mîsură mijloacelor lor respective”. (Depexa contelui Capodistria, ministru de externe la St. Petersburg, către consuliul rus Pini de la Tarigrad, din 24 martie 1821. Marele vistiier Al. Filipescu-Vulpe amenință pe Tudor la Bolintinul-din-Valc, unde-i era tabăra, cu publicarea dezavuirii țărului. Tudor răspunde că pe el nu-l supără publicarea:

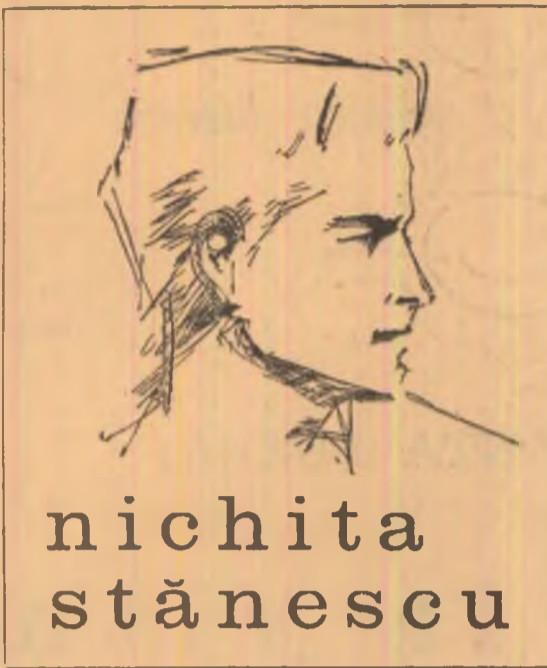
— Eu am îmbrăcat cămașa morții! (Exegeză). Diction reluat de C. Stere și Brăncuși, în momentele lor grele și de melancolie.

• Adam Bedia din Sulighete (Hunedoara)

Ardeleanul Bedia, analfabet, scoțea din serpar o hirtie și ceea imaginea și subuțat: „Se face înștiințare că de către răsărit s-a ridicat un crăiut cu e numele Tudoraș, dintii cu puțînă oaste, dar din zi în zi sporoste. Dumnezeu i-o fi asupra, că vrea să facă dreptate și de-o sfîrși lucrul bine, acolo, pînă în Paști, o da și într-acocae.”

• Zina lui Tudor cade marti înainte de Paști

„Încă înainte de a lua Paști în gură, voi bea din vinul stăpînului meu și voi juca în ziua de Paști în

nichita stănescu

inima

Totul se micșora egal, cu viteza gândului,
in același timp, munții, mările, oamenii
Totul se prăbușea în sine însuși cu viteză
egală

și în același timp, incit nimeni,
nu băga de seamă nimic
Numai prezența luminii, încăpăținatei
nemîșcătoarei lumini,
numai singele — acesta pierdut
de lucruri
ar fi putut stîrni o bănuială
Dar
cineva ar fi trebuit să stea în afară
și
nu s-a găsit nimeni, absolut nimeni.
Totul se mărea egal, cu viteza gândului,
in același timp, norii, cîmpiile, oamenii.
Totul izbucnea din sine însuși cu viteză
egală

și în același timp, incit nimeni
nu băga de seamă nimic
Numai prezența nopților, încăpăținatei
nemîșcătoarelor nopți,
numai sfera aceasta de întuneric
mărginită de aștri
ar fi putut stîrni o bănuială
Dar cineva
ar fi trebuit să stea înăuntru
și
nu s-a găsit nimeni, absolut nimeni.

somnul

cu fierăstraie-n el

Somnul cu fierăstraie-n el
taie capetele cailor
și caii aleargă nechezînd cu singe,
ca niște mese roșii, fugite pe străzi,
de la cina cea de taină

Și caii aleargă, în aburi roșii
clătînd umbrele. În șei, fantome.
Frunze se lipesc de gîturile lor
sau se prăbușesc de-a-dreptul în ele,
cum se prăbușește umbra copacului în
fintini.

Aduceți găleți, aduceți căni mari de sticlă,
aduceți căni și pahare;
Aduceți căștile vechi rămase din război,
aduceți-i pe toți căroră le lipsește un ochi
sau în loc de braț, au un loc liber,
care poate fi umplut.

Peste tot, singe de cal decapitat
curge în voie,
și eu cel care-am văzut primul
accasta,
vă vestesc că am și băut din el și că e
foarte bun.

gnomică

Animalele moarte sint fixe.

Plantele moarte sint mobile.
Ele ridică și scutură pe elipse
păsări cu aripi virile.

Animalele moarte sapă și sapă
pină-n miezul pămîntului, de fier.

Plantele moarte sint apă
curgînd dinspre miine spre ieri.

Animalele moarte și-arată
osul alb, privitor.

Plantele moarte și-arată
aerul suierător.

suprafața

Pentru că eu merg pe tine
tu ești acoperit cu urme de picioare,
eu am tălpile tocite.

Numai dacă sar nu ne atingem
sau numai dacă tu te surpi.
Unde mă termin eu, începi tu.

Alb sticlos cu vedenii.
Se arată: o coborire de îngeri
o ridicare de cristale de cuarț.

O coborire de zi și de seară,
un răsărit continuu
de diferite planete.

Nu știu dacă este cald sau dacă este rece.
Nu știu nici măcar dacă sintem singuri.
Trece ceva dar nu știu ce anume.

Imi ridic ochii, deasupra,
identific tu și suspendat mi te arăți.
Imi întind miinile și merg pe tine în palmi.
Unde mă sfîrșesc eu, te ridică tu
afirm de tine ca un fruct prelung
dedesubt foarte jos aleargă cai biciuiți.

Dacă-mi dau drumul voi cădea într-o șar
Dar nu îmi dau drumul.

Dacă rășin mai departe cum sint
Voi ingheța sau mă voi aprinde.

Dar nu rămîn așa cum sint
închid ochii: se arată numai peisajul interior.
adică negru, adică vinăt.
Imi închid pleoapele pină jos la picioare
ca și cum aș fi un ochi.
Desigur sint un ochi.
Dar în orbita cui?

ulyse

Poetului GEO BOGZA

Și acum prieteni miriie în noi șira spinării;
încearcă să-și smulgă labele din carnea
noastră

și să alerge de una singură
pină la țărîm mării.

Atit de pasionată e de corăbii.
Atit de ahtiată e după catarge

Singură se vrea pe ea însăși
nepăsîndu-i de carnea noastră.

Ea se linge pe sine pină la alb
cu o limbă a amintirilor.

Nu-i pasă de nimic
se împrumută de bună voie
pasării, cînelui sau delfinului,
neliniștindu-se,
neimblinzită nici de arme
nici de călăreți
nici de tonele de apă de deasupra.

Fiecare os al ei este un craniu
vertebrele ei sint cranii
gîndind șfichiul biciului,
al cînutului, al hamurilor;
coastele ei sint cranii prelunghi
gîndind orizonturile, îmbrățișările
gratiile;
o, fiecare os este un craniu,
numai craniiile sint adevărate oase.

O, fiecare os este un craniu
care și-a pierdut mințile
luînd în schimb în stăpînire

Pină și culoarea albastră
arc o capitală a ei,
unde mișună ai albastrului
viețuitori înghesuiți unul într-altul

N-am unde să mor.
Îmi trag sufletul:
în suflet există o populație
a amintirilor.

Cosmosul rinjește.
Pină și-n rinjetul lui
sunt războaie și păci
ale ființelor din rinjet.

Mai repede, mai incet.
În mai repede sunt migrații.
În mai incet sint palate.
Aici, una peste alta,
una lingă alta,
una îndărătul alteia,
sunt ființe gravide de ființe.

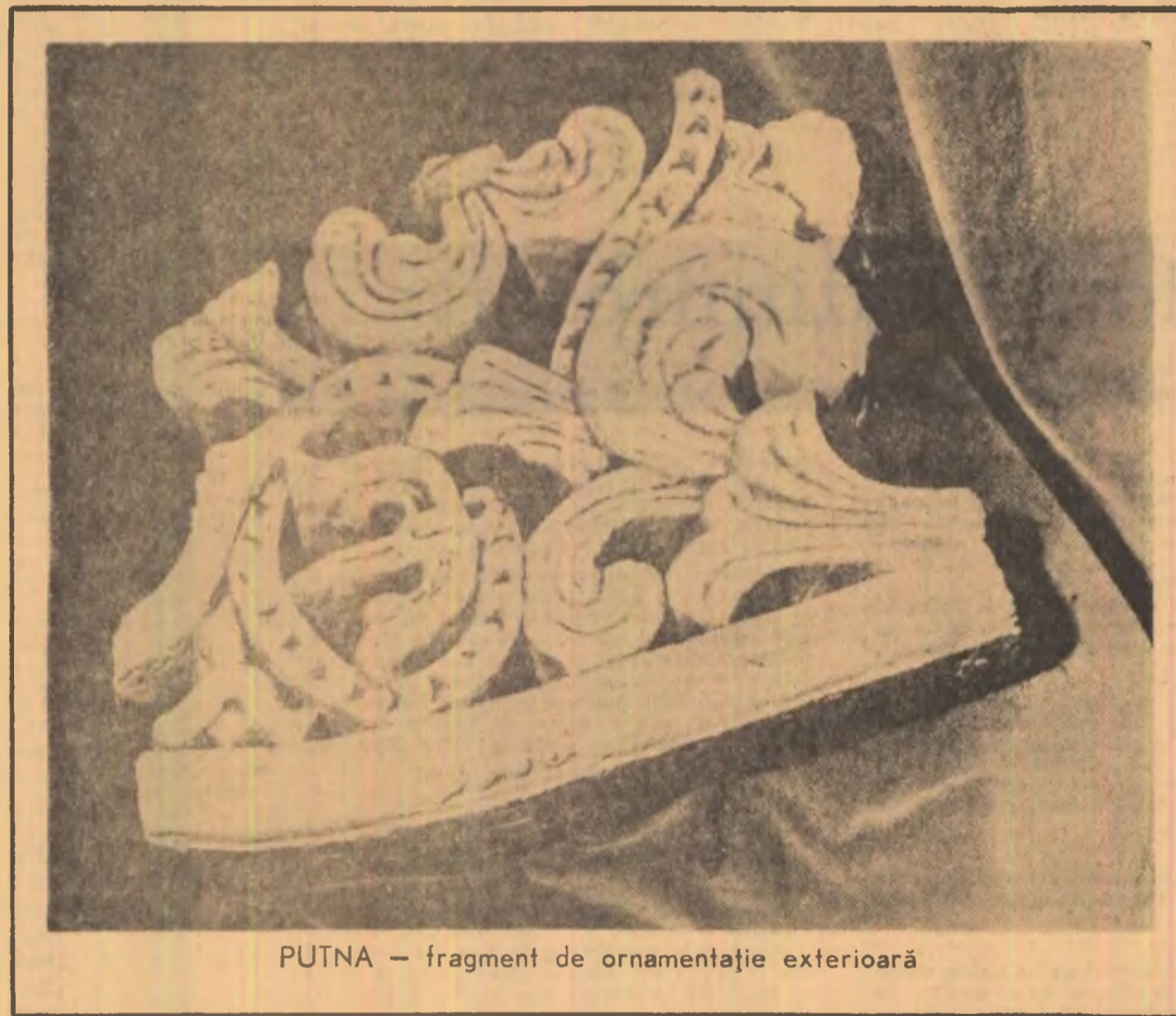
N-am unde să mor.
Moartea este populată de ființe.
Peste tot sunt ființe;
unele se scurg repede,
altele se scurg incet.
Gîndesc un loc pustiu,
dar pustiu
e plin de ființe pustii.
Frunzele sunt pline de ființe înfiorate.
Privirile pline de ființe polare.
Lumina de ființe luminoase.

testament

Să deplîngi
absența mea
de la suprafața lucrurilor.

Să pui capcane, lajuri și curse
și mai presus de toate să pui
orbite inalte, de os
întru întîmpinarea
ochilor singuri și plutitori
prin aerul de dinaintea
zorilor.

Să aduci cîntăreți
din instrumente muzicale
amintind de falusul zeilor.
Să aduci animale dresate,
să aduci cocoșai melancolici

PUTNA — fragment de ornamentație exterioară

părțile de pămînt și de apă ale lumii.
Nerăbdătoare sint în noi,
prieteni, șirle spinării
vor să sară din noi, prieteni,
vor să-nconjure în ele,
în fiecare vertebră a lor
cite un creier.

Oasele, nu mai pot să fie oase
ele nu mai pot să fie coaste, tibii și femururi
ele s-au săturat să fie falange,
stern, clavicule
ele vor să fie cu toatele cranii.

Ele sint chiar craniiile
tuturor strămoșilor noștri
decapitați în noi
striviți în noi, inecați în noi
spînzurați în noi.

Ele sint craniiile strămoșilor noștri
luptînd între ei
pentru dreptul de a fi craniu;
ele sint craniiile strămoșilor noștri
condamnați să fie rotulă sau gleznă.

O, prieteni, al nostru nu este decit osul frunții
toate celelalte oase nu sint decit
craniiile strămoșilor noștri.

Urlă în noi șira spinării
vrea să se smulgă și să alerge la mare,
la marginea mării vrea să alerge
ahtiată după corăbii
înebunită de dor de catarge.

elogiu

Pină și mirosul nu e altceva decit o lume
locuită de ființe rezezi,
pină și auzul are
locuitorii lui sufocați
unul într-altul!

să aduci și să verși
amfore cu vin.

Numai numele să nu
mi-l amintești,
numai numele, nu.

Pentru că atunci
ar izbucni de jur împrejurul lui
un trup
pe care tu nu l-ai mai recunoaște.

Numai numele să nu
mi-l amintești
pentru că el are
o infinitate de trupuri
și s-ar putea să și-l arate
pe-acela
pe care tu nu-l cunoști.

cîntec

Sunetele au urechi de iepure și de ciine.
Sunetele sint chiar iepuri și chiar ciini.
Ele se fugăresc dinspre poimiine spre miine,
și-n loc de patru picioare au patru miini.
Astfel ele aleargă în unghii,
pe sticla unui timpan inclinat
cînd ajung la capăt, sunetele-ciine
pe sunetele-iepuri, le-au și mîncat.
Astfel că auzim numai și numai
miriituri de ciine cum ne dau cepuri
în timpane, lăsînd să curgă spre miine
alergătoarele sunete-iepuri.

cîntec

Se-azvirleau copacii în ei înșiși
se-auzea cum scoarța se strimta,
între rădăcini, desigur, se făcuse
loc să-ncapă cine vrea.
Eu duceam piei multe, jupuite

de pe inimile mele, mai de mult.
Mă grăbeam să nu le-atingă vreo privire
și să nu pot să le-ascund.
Se-auzea din ce în ce mai tare,
strigăt de copaci căzînd, în iască,
și aproape alergam, de teamă
azvirirea lor să nu se răzgîndească...

creierul scotea din el miini

Creierul scotea din el miini,
foarte multe miini, de toate mărimile,
de toate vîrstele.

Astfel, lovea cu pumnul, apuca
o găleată, sau
lipea o palmă albastră de copil pe ziduri
ca să alunge duhurile rele.

Creier cu nenumărate miini,
miini diverse, cu mai multe
sau mai puține degete
după trebuință.
Deget inelar, deget pentru amprentă
deget-unghie pină la steaua galbenă
Arcturus.

Creierul putea să umble în miini,
se putea agăța de ramurile
mai groase,
putea azvirli o piatră, mai multe pietre,
sau foarte multe pietre deodată.

Creierul scotea din el miini,
Creier de om singur.
Creier de om instrăinat.

înger refuzat de păsări

Înger refuzat de păsări
și înscris cu-o pană-n cerc
să te șterg de pe nisipul
alizeelor, încerc.

Mai întii steaua Canopus
cea mult-galbenă, o ling
ce sărată e, mi-e sete,
și ce friguri tari mă ning.
Mai apoi îți zgirii fața,
curg din ea secunde verzi
ce ierboasă mi-e privirea
sommolent în ea te pierzi.
Înger refuzat de păsări
și de zborurile lungi
îmi ajungi pină la gură
pină la sărut mi-ajungi.
Astfel stai înscris cu țipăt
în conturul scos din minți,
râspicat, al gurii mele
care-nfige-n tine dinți.

transparentele aripi

Merg și toate lucrurile dau din aripi
aripile de piatră ale pietrelor
bat atit de incet
incit pot smulge din ele cristalele de cuarț
ca pe niște pene dureroase.

De altfel nu mă interesează decit aripile
pietrelor.

Pentru că bat foarte incet,
pentru că bat în interiorul lor,
care este în același timp interiorul timpului.

Aici sint odăi, camere, culoare,
săli de tron.
Regele păsărilor nu are aripi.
El nu zboară pentru că prii el
se zboară și se dă din aripi.
Prin arterele regelui păsărilor
migrează cocorii și cîrdurile de rațe sălbatice.

E o migrație de la cot la umăr.
Linia tropicelor
nu este altceva decit sprinceana lui.

Dar la Ecuator, ah, Ecuatorul!

Aici în pietre unde totul este dur
unde timpul poate fi pipăit
unde trecutul pare a nu exista
unde viitorul nu poate fi imaginat,
se află sala tronului.
Aici stă regele păsărilor
el este orb, este mut.

Este surd, este șchiop
este nemîncat, este nebăut
Este nedus, este nenăscut.
Este nebun, este neînțelept
este nefericit
este neapărat, este nenăscut.
Este netrebnic, este negliob
este nefericit, este nedemn,
este nevăzut, este neauzit
este negustat, este nepipăit

Este necugetat, este nevolnic,
este nenăscut.

Pietrele dau din aripi cel mai incet.
Pietrele țin în ele pe regele păsărilor
Pietrele zboară stînd pe loc,
Pietrele nu se gîndesc la altceva decit la
piramide.

Regele păsărilor e înăuntru,
înăuntru regelui păsărilor
sint păsările.
În lăuntru păsărilor sint mațele lor și gurile
lor,

în gușile păsărilor sint grăunțele.
Cine vrea să semene grăunțe
mai întii trebuie să spargă pietre.

Pietrele dau din aripi cel mai incet
trebuie să innodate la capete
mai multe vieți
pentru a alcătui o singură privire.
Cu o astfel de privire se poate vedea
timpul.

Pietrele dau din aripi cel mai incet
în lăuntru lor e regele-păsărilor.

Regele păsărilor stă pe un tron în formă de
ou.

Regele păsărilor il clocește.

aurel munteanu

sus, undeva lîngă livezi

Mi se părea cu totul deosebit faptul că Werbitzki avea un papagal vorbitor. Nu mai văzuse niciodată un asemenea papagal și îl intrabasem foarte curios dacă era adevărat că are unul. Îmi confirmase existența papagalului, dar nu-și manifestase în nici un fel interesul de a mi-l arăta. Insistase; altă dată, îl avansai încredere împrumutându-i cărți rare fără să mi le ceară, dar de care știam că are nevoie. Nu-mi răspunse în același fel decît tîrziu.

Cred că eram destul de ridicol cu toate insistențele mele. Nu mai scăpa de mine. Cînd îl înfîlteam, îi vorbeam mult, ajungînd de multe ori la confesiuni dintre cele mai intime. Aveam uneori, în cursul unor asemenea discuții, impresia că se distrează în sinea lui și de aceea interpretam greșit unele din cuvintele sale, jurîndu-mi să-i evit altă dată, dar întotdeauna curiozitatea biruia și din nou făceam eforturi de a-l fi pe plac. Rămînea însă la fel de enigmatic.

Casa se afla în afară de oraș pe un deal, dominatoare și stranie. Se zăreau ferestre înguste, unele le bănuiau false, și turnul nu prea înalt, cu acoperiș de casă familiară. Mi se spusese că avea două balconase în stil maur și metope reprezentînd scene cimpenești.

Mă cuprinsese o adevărată nebunie în legătură cu casa aceasta. Am început să caut informații cu privire la construcția ei. Colegul de literatură română părea un om foarte învățat și mai ales un specialist în cultura locală. Pe vremuri avusesem un conflict cu el și-l jignisem cîntînd să-i demonstrez că e penibil să absolutezi niste preocupări meschine ca acestea de a descoperi pe ce stradă și în ce casă se născuse poetul X sau Y, de circulație emnamente locale. Avusesem chiar de suferit. Acest dascăl cu părul în permanență vilvoii, poreclit de colegii săi Vlădica, era foarte prețuit și putea influența pe te miri cine. Știa în mod real foarte multe lucruri, dar despre problema care mă interesa pe mine și cu care îndrăznisem să-l abordez după ce făcusem mai multă vreme dovada unei enorme preluții, nu-mi putea da relații prea vaste. Casa fusese construită de un negustor de postavuri foarte bogat și părăsise de la început o ciudățenie. Îmi mai spusese că tot sistemul de incinerator fusese special fabricat pentru această construcție, înclîc era aproape imposibil de pătruns înăuntru cu forța. Deși rămăsesse perioade îndelungate singură, nici un hoț, chiar dintre cei care nu se intimidau de frumusețea și distincția ei, nu putuse intra. O dată numai, după război, la scurtă vreme după ce trecuse în posesia profesorului de natură, nepot sau rudă de aproape a postăvarului, cineva pătrunsesse înăuntru. Fusese lăsat deschis un oblon și, după ce se plimbase peste tot, spărsese o vitrină și furase niste pahare de cristal. Nu era sigur, dar așa își amintea că se vorbise prin oraș. Bănuia că s-ar afla acolo și o colecție de pictură fiindcă fostul ei stăpîn era prieten bun cu Zambeacian, care-l vizitase și cu care avusesse legături de afaceri.

De data aceasta urma să intru în sfîrșit în această cetate inexpugnabilă, imaginată a luxului și frumuseții, pe care o privisem de atîtea ori cum stătea culcată pe dealul învada de o pajiste, în cea mai mare parte a anului grețos de grasă, de un verde indecent. Acum trecuse peste tot pirjolul unor artiști cumpliti și pe mi-a așteptam să găsesc peisajul purificat.

Se făcuse foarte cald. Soarele mă lăstovea și nu puteam să ies la plimbare fără să mă acopesc cu un umfl de căldură. Aerul era greț, toate se mișcau parcă mai încet. Era în natură o năvală, un asediu al gregarului care în imaginația mea lua proporții catastrofice. Simțea că pînă și în praful există viețuitoare. Căutam umbra și nemis-carea și de aceea mi-a fost dificil să mă hotărăsc la o asemenea vizită. Am fost surprins înțîi. M-am muștrătat apoi că nu mă bucur în deajuns deși așteptam atât de mult să fiu invitat. Desigur eram înclîc dar ca să văd pînă în ce măsura m-am asigurat că marginea rîului pe care urma să-l tranversez într-o barcă, mai curînd o platformă, care lunea de-a lungul unui cablu. De partea cealaltă a rîului se vedea o casuță acoperită cu hirtie gudronată. Acolo era agățat de cablu un

clopoțel. Dacă erai dincoace și voiai să treci, scuturai cablul. Clopoțelul scotea citeva sunete ușoare, iar din casă ieșea barcagiul, un bătrîn înalt și aplecat puțin. Uneori venea soția lui.

Mă oprisem pe scările de piatră care duceau la riu și priveam din nou la casa de pe deal. Mă gîndeam la papagalul vorbitor despre care colegul meu îmi spusese că e mic și albastru. Nu știu de ce aveam impresia că un papagal trebuie să fie mare și neapărat verde. Poate vreo reminiscență dintr-un film sau din poze exotice. Colegul meu risese zîcîndu-mi că papagalii mici sînt mai dotați decît ceilalți, dar că-ti trebuie o deosebită răbdare pentru a-i învăța ceva. A fost o mică deziluzie pentru mine după ce mi-i închipisem pe Werbitzki într-un interior de basm cu un papagal enorm pe umărul stîng.

Lîngă mine se oprira niste copii care voiau să ajungă de cealaltă parte a rîului. Puteam să mă urc în barcă cu ei. Scuturată impacienciai cablul și se auzi clopoțelul. Înclîc apărui din casuța barcagiului un ciine care lătra nervos. Apoi barcagiul, calm, uitîndu-se la clienții care se aplecaseră să urce, se îndreptă spre mine și se auzi clopoțelul. Probabil că se duceau la cineva într-una din livezi sau vile de dincolo de casa misterioasă. Erau nerăbdători și tipau cu tonul acela neglijent al copiilor la vîrsta cînd toți îi se par niste ștrengări. Își făceau unul altuia sicane. Unul fu împins în apă și scînci de cîteva ori de frică.

Barcagiul îi ceria și se puse în vedere să stea liniștit în barcă. Îmi aruncase o privire stearsă, întrebîndu-se probabil dacă aveam de gînd odată să trec și eu sau nu. Rîul era lat și curgea solemn. Datorită soarelui căpătase parcă o anumită consistență.

Pe Werbitzki îl remarcasem încă de la primele contacte cu noii colegi. Fusese obiectul unui comentariu răutăcios al Vlădicii. Acesta, deși mai puțin capabil, izbutsese să se facă remarcat și asistasem o dată la o discuție cu cineva din conducerea școlii care-l lăudase foarte tare. Avea un instinct teribil, grație căruia cuceria temporar pe oricine și făcea chiar impresie de savant. Cineva îmi spusese că pe lîngă toate acestea dispunea de o tactică abilă: te puneai în situații compromițătoare pentru ca, avîndu-te apoi la mîna, să-i obții oricînd sprijinul. Werbitzki era înclîc mai onest și cu o privire mai generală și mai profundă a lucrurilor. Sustinse o dată o idee preluată din Dollo, și Vlădica gîfise de citeva ori uitîndu-se dacă nu-l vede vreun director că asistă la expunerea unei teze pe care el o considera antidarwinistă, și deși bunul simț îl spunea că este adevărată n-ar fi vrut în ruptul capului să fie considerat un știu cum. Mic mi se făcuse o scribă teribilă de lipsa acesteia de curaj. Werbitzki plecase, iar în urma lui Vlădica zisese piezis:

— Nu prea are tovarășul Werbitzki o atitudine critică față de unele idei!

Era desigur conștient de gravitatea celor ce spunea, dar aceste metode erau obișnuite în arsenalul său. De multe ori te trezeai la multă vreme după o discuție cu el că insinuase cine știe ce în titlularul catedrei de literatură română și se spunea că nu făcea lecții grozave. Asistasem chiar la un scandal în urma căruia un elev fusese eliminat pentru o caricatură care-l reprezenta pe Vlădica la catedră și pe un elev în bancă cu o piatră de moară pe cap. Vlădica fusese foarte furios după aceea și nu puteam să ies la plimbare fără să mă hotărăsc la o asemenea vizită. Am fost surprins înțîi. M-am muștrătat apoi că nu mă bucur în deajuns deși așteptam atât de mult să fiu invitat. Desigur eram înclîc dar ca să văd pînă în ce măsura m-am asigurat că marginea rîului pe care urma să-l tranversez într-o barcă, mai curînd o platformă, care lunea de-a lungul unui cablu. De partea cealaltă a rîului se vedea o casuță acoperită cu hirtie gudronată. Acolo era agățat de cablu un

și propti o prăjină urîșă de micul debarcader, pînă ce se urcără cele două gospodine. Apoi luă o mînușă specială și trase cu putere de unul din cele două lanțuri care se fixau prin scripete de cablu.

Îl văzusem pe barcagiul cînd plecase. Ducea o lădiță mică de lemn. Poate era și frizer și se ducea la vreun client acasă, lăsîndu-și soția la barcă. Aceasta era mai tînră și mult decît el. Barcagiul părea un om, iar eu mă gândisem că gîbla mai mult de patruzeci de ani. Totul părea o foarte frumoasă poveste de dragoste.

Ce poate să însemne dragostea acum? Casa devenise albă, albă. Este poate amiază deja, undeva în apropiere cineva face baie fiindcă se aude cum se bălăcește și cum cad stropii de apă, ciudat, ce grele trebuie să fie acești stropi, de apă, în viața e tot atât de cald, barcagiul are mustață, mare, ca de om bătrîn, ca prietenul acela care voia să copieze mustata lui Nietzsche. Femeia își condusese sotul și privea după el pînă departe. Era prima oară cînd vedeam pe cineva privind în mod real pînă departe un apropiat. Oare ce face soția barcagiului în căsuța de pe malul celălalt? Își lasăse cartea în barcă, văzusem bine și intrase numai cu cîinele, acela mic, poate un soricar, nu știu, nu mă pricep la cîini, după ea. Oare ce carte citește?

N-am plecat nici de data aceasta și desigur Werbitzki mă așteaptă impacienciai. Cred că are și o mică grădiniță pe lîngă vila unde citește în sezlong. Cit de caraghios mi se pare și astăzi un sezlong cînd aș putea și eu să-mi permit să citec după masa legîndu-mă într-unul. Ei, ei, ce-i rău asta dacă un om are de comoditate? Nu-ți amintesc de studentul acela de la medicină care tipa la o sedință de cîmîn în care tu ai cerut să se urgenceze lucrările de reparare a cazanului de la baie, că el a dormit pe pămîntul gol deoarece chiburiu nu voiau să-i dea casă în sat în timpul scurtei lui perioade de învățări? Era un tip scund, cu părul lătos. Fusese o sedință la care invitaseră în prima parte un ilegalist care le vorbea despre lupta lui, un fost muncitor, acum pensionar. Ceruse voie după ce sfîrșiseră aplauzele să rămînă între ei pînă la terminarea sedinței. Îl plăcea între tineri, se simțea de al lor. Muncitorul acesta bătrîn își spuse fostului învățător cu blîndețe:

— Stai jos, fiule! și toți izbucniră în rîs. Le plăcuse mult ilegalistul! La urma lui salutasem cu mîna stîngă, salutul comunist, și fusese un adevărat delir în sală. Îl mai chemaseră și altădată și nu-i refuzase.

Hei, va trebui să nu duc o dată! Încercă să ghicească drumul care cotea pe după căsuța barcagiului și se pierde dincolo de un teren înconjurat de un gard făcut din semifabricate. Bănuial că intrarea vilei se află într-o parte, poate în stînga, și vedeam un hol mic înaintea scării care erau din tablă de lemn de esență tare. Poate că jos există și un salon pentru primirea oaspetilor. În turn trebuie să fie instalat un observator astronomic de amator sau un cabinet de lucru cu o bibliotecă numai de cărți rare și vechi. Știam că Werbitzki posedă două incunabule pe care le lăcuse și Academia, dar nu voise să le dea. Erau lucrări de științe naturale extrem de prețioase și se scuzase prin natura preocupărilor proprii. Avea o adevărată pre-dilecție pentru cărțile vechi și-l văzusem uneori venind de la un anticar cu tratate de trisonometrie sau de navigație nemestîi sub brat. Mă intrabasem ce face cu ele. Erau de pe la 1800. Eu îi spuseseam că e pa-seisit după ce-mi fusese o teorie despre devoțiunea savanților medievali. Avea pentru el cuvinte de laudă fără rezervă, chiar îl învidia pentru capacitatea lor de sacrificiu.

Salonul trebuie să aibă o mobilă rustică, numai așa și așa, bine poate un roccoco austriac. Totul mai bine, rustică, masivă și înegrită.

Un grup gălăgios aștepta să treacă pe malul celălalt. Erau niste elevi de la școala profesională împreună cu un profesor. Se duceau să joace fotbal pe vreuna din pajistile de dincolo fiindcă aveau două mingi cu ei și se certau în permanență pentru posturile pe care urmau să le ocupe în echipă. Profesorul era și el foarte agitat, puțin caraghios în pantalonii scurți care îi puneau în evidență picioarele urite de om mai în vîrstă. Avea burta și discuta cu aceiași ton puțin ridicat. Trebuiau să joace cu o echipă de cartier renumită și aveau emoții. Poate voi merge cu el.

fragment cu inscripție și ornamentație de pe mormîntul lui ȘTEFAN CEL MARE

fața unei minuni

Le e rece puțin prietenilor mei, în această dimineață. Își string fulgurile cu cordoanele, ciudatul timp ploios îi scoate din sîrme. I-am trezit nerăbdător, bînd la ușile lor din hotel, de teamă că ziua e prea scurtă și n-ou cînd privesc minunile orasului dînrăun.

S-au sculat cam devreme, fiindcă oaseră la invitația mea și indemnul propriilor ochi s-au plimbat pe cheiurile inundate de lumina soarelui, pe vremea cînd natura, parcă ea însăși sărbătorind evenimentul, umplea crengile de flori.

Prima etapă, din sarcinile ce i-au fost încredințate prin Directivele Congresului al IX-lea al P.C.R., a fost străbătută cu succes.

Platoul Cîrșii din vestul Galațiilor, unde s-a înălțat definitiv marele Bluming, o dat istoriei acestor locuri un sens plener. Construcții nu s-au apris, senzația de dezvoltare pe frontul largi e prezentă în oameni, în freațomul lor, într-o anume tensiune care împrumută și aerului din șantier vibrații deosebite. Intreaga suflare gălăgioasă autohtonă ca și a celor adaptați și încetățenii aici, își măsoră puterile și forța, clădind cetatea de fax a acestor meșteguri. Multitudinea psihică produsă în ei sînt sensibile și direct proporționale cu modificările vertiginosă a privilegiilor. Reperele înalte sînt vădite de la o lungă distanță. Meruți gîsim pe oameni minoți de furtuna agitată de un ritm vertiginos, neobișnuit acum zece ani; alții de firesc astăzi.

Jaloanele importante trasele siderurgiei de al IX-lea Congres au devenit axii sarcinilor de conștiință. Oțelul, axa angrenajului economic, palorii, zeoază pentru producerea lui energiei considerabile. Orasul de la Dunăre poartă în bădălia istorică de pe frontul luptei pentru zile mai ferice, o coexistență răspîndire și asta o simte oricine intră în contact cu oamenii acestor locuri.

Pe marele șantier al Combinatului Siderurgic, timpul calendaristic și cel moral, conjungîndu-se, a transformat în numele fiericirii o masă uriașă de muncitori de ordinul miilor, în eroi. Directivele partidului au fost însușite frenetic, s-au contopit aici ca prelungiri cu idealul fiericirii om în parte, devenind incandescente ca niște vâpuri care luminează drumurile și drumurile aici nu sînt nici usoare, nici lipsite de efort. De aceea cînd elegantul autocar, cu oaspeții veniți din țară, pătrunde în șantier și ghi-

Gheorghiu-Daj, care de 5 ani palorizează în jurul lui efortul și talentul a nu mai puțin de 14.000 de constructori.

Uzine între uzine, fabrici între fabrici, toate într-ajungîndu-se într-o armonie fără seamăn, dau naștere unor loturi spectaculoase obiective pe cele 700 de hectare. În mijlocul lor a crescut gigantul laminar. S-au apris focurile în hală, la mijlocul lui april și a intrat parțial în producție, pe vremea cînd natura, parcă ea însăși sărbătorind evenimentul, umplea crengile de flori.

Prima etapă, din sarcinile ce i-au fost încredințate prin Directivele Congresului al IX-lea al P.C.R., a fost străbătută cu succes.

Platoul Cîrșii din vestul Galațiilor, unde s-a înălțat definitiv marele Bluming, o dat istoriei acestor locuri un sens plener. Construcții nu s-au apris, senzația de dezvoltare pe frontul largi e prezentă în oameni, în freațomul lor, într-o anume tensiune care împrumută și aerului din șantier vibrații deosebite. Intreaga suflare gălăgioasă autohtonă ca și a celor adaptați și încetățenii aici, își măsoră puterile și forța, clădind cetatea de fax a acestor meșteguri. Multitudinea psihică produsă în ei sînt sensibile și direct proporționale cu modificările vertiginosă a privilegiilor. Reperele înalte sînt vădite de la o lungă distanță. Meruți gîsim pe oameni minoți de furtuna agitată de un ritm vertiginos, neobișnuit acum zece ani; alții de firesc astăzi.

Jaloanele importante trasele siderurgiei de al IX-lea Congres au devenit axii sarcinilor de conștiință. Oțelul, axa angrenajului economic, palorii, zeoază pentru producerea lui energiei considerabile. Orasul de la Dunăre poartă în bădălia istorică de pe frontul luptei pentru zile mai ferice, o coexistență răspîndire și asta o simte oricine intră în contact cu oamenii acestor locuri.

Pe marele șantier al Combinatului Siderurgic, timpul calendaristic și cel moral, conjungîndu-se, a transformat în numele fiericirii o masă uriașă de muncitori de ordinul miilor, în eroi. Directivele partidului au fost însușite frenetic, s-au contopit aici ca prelungiri cu idealul fiericirii om în parte, devenind incandescente ca niște vâpuri care luminează drumurile și drumurile aici nu sînt nici usoare, nici lipsite de efort. De aceea cînd elegantul autocar, cu oaspeții veniți din țară, pătrunde în șantier și ghi-

dul începuse cu descrierea realizărilor de pînă acum, gîndul și privirile mi se opreau mereu la furtorii acestei opere. Înțelegeam acolo, cum destinațiile și aspirațiile lor, se revărsau în deslîmul general al Combinatului, ca niște pîrîie fecunde în marea mătăcă a fluviului năvalnic, și mi sînteam mișcat. Fiecare flăcău de sudură vorbea de participarea aceasta. Era un întreg cer împințit cu traverse metalice, prelunduindu-se deasupra noastră ele pilpău într-una ca niște oștri neadormii. Oamenii călăraseră la îndălimi ameliatoarele aparate de sudură, sînd prinși de centuri ori ancorati de schele și pictau pentru „Re-nașterea” României bătăliei acestor catedrale ale muncii.

Regăseam prin noii mei prieteni, bucuria ingeniu a primului contact cu șantierul Danubian și acel „frumos, extraordinar” rostul fără întrerupere, la fiecare pas, mă făcea și pe mine să descopăr alte valențe emoționale, într-un decor de fapt mie atât de obștănuie. Se lucrează entuziați în flux continuu. Nu există pierdici, chiar dacă pierții craterelor deschise pentru fundata stațiilor de aglomerare și a marilor cupatoare se resimt de pe urma ploilor lungi, care au bătut și platoul Cîrșii, și pe fundul lor s-au strîns apă. Noroii și aversele, timpul rău, lunetele care zguduie cerul, nu mai sperie de mult pe constructorii gălățeni, după cum ritmul producției, nu se lasă influențat de vîpăie care mai oprînsă de frigul cei mai năpraznici. Există o forță continuă care hrănește entuziasmul și încăzește inimile constructorilor. E minunea aceasta, care se săvîrșește sub ochii lor și la care ei își pun umărul cu nădejde.

Sîntem în „Tara de Jos” a Moldovei, unde pe timpuri călăreții Marelii Ștefan, ridică în șei pe Dealul Galațiilor, păzeau ca apele Dunării să nu le tulbure flota oșmanilor. Aici începeau bădăliile, de aici porneau veste către Cetatea de Scaun a Sucevei, ca să-și ridice Marele Domn oastea și să spulbere catoșirea.

Acum pe locurile frîmțite odinioară, urmașii lui Ștefan se întrec în a clădi grandioasa cetate — minune a oțelului, care întrece în temeritate tot ce s-a construit la noi pe acest lărm și fiecare zi, ceas și minut sînt măsurate cu incandescenta unitate a dragostei de patrie, de trecut și de viitorul ei.

EUGEN TEODORU

n. v. turcu buruien

Cîinele începu să latre. D-ce-l liniști, protul scornoni delung în gînoaii grajdului îngropa ceva acolo. Apoi făcu cruci repezite și se urse jurînd, dar nu văcu nimic pentru întărierul era de nepătruns.

După care intra în casă u femeia zăcea sub pîtură.

— Și cu asta filica mea, meni nu va și nîmă. Nici el Dumnezeu nu va și; iar pe păcatele tale nu voi ruga cu.

Trăia cu ea de mult, de c bărbatul îi plecase în vîrboi, o lună după înasurătoare plec omul, iar femeia se jelu jreolui, se ruga de el să-l pomenească în biserică pentru ca să sco Proetul se ruga, pe urmă încu să treacă pe la femeie și ea primea rugîndu-se s-o lase.

Vasile Gutui — bărbatul meu — se întoarse tîrziu, dar întoarse. Și nu se știe cum, omul ajlu de toate cele. Înti plate, într-o zi el spusese că u să care gînoaii din ogradă. S ducă acolo în cîmp.

Femeia lui zise ca-i neb „Acum, asupra iernii?” El îi r-punse că nu-i nebun u că face mai bine să facă.

Era către iarnă. Noaptea, — o noaptea cu frig — bărbatul strigi să vină cu el. Femeia sp-moale că nu. El tacu. Dar fem-sări de pară și-ar fi adus amii de ceva. Ajară beză. Și bă-vîntul, un vînt uscat dinspre s-Femeia ieși. Tremura, se lot și tăcea. Era tîrziu, dincolo miezul nopții, cînd ea spusese nu mai poate. Vîntul usca și înghețau. Căra gînoaii cu m mte ea. Îl prindea așa, cu amii două mîini, ca pe un obiect sticla sau ca pe o viciate pl-pîndu...

— Nu mai pot, îngăduie-mi rămîn deoparte, spunea. Bărbatul nu o auzea.

Aproape de zău gînoaii tot afla acolo în gropa aceea groasă, în atunțat cu pînă p mînt. Tîrziu cău u însoare p moasă și tot pămîntul se iăr alb. Pe urmă, după ce trecu iarr cîmpul se făcu verde. Deasup grupii verdeli era întuneca. Crescuseră buruienii și buruienii se făcuseră dese și umbroase pădure. Ouale de năpîrcă se cl-ceau încet.

maria petra conturul de cretă

Ne aruncasem de bună voie p o planșă, curioasă de niște uru. Printre gorganele din care ieset asemeni vechilor așezări, inc-pite cu modestie sau cu velleță se aflau în jurul camerei. Într-unul, Păreau încă străine. Nu făc seră ochi.

Am suit o mulțime de trep și le-am coborît în goană. Ne-a- aprit în fața unor uș albe, aort și ele. Și după un timp, am găsii pe a noastră. O listă de hirtii îngușă o sigila primului. Amînd știam că dreptul de a rupe și a deschide erau numai al lui.

Nu mă așteptam să privesc brati pentru că prea rissem de alții. Am închis ușa în urma noastră grabită de nu știu ce spaima.

Ne-am plimbat prin camerele cu ușile vrozite, înfîlînd liniște, cu pașii noștri. Ca să ne lăcer curaj, am deschis robinetele car-ne-au împrăscat cu o apă tulbură ne-am privit în oglinda de la bai și am deschis toate ferestrele. Într-o cameră, în camera de băi, trebuia să fie numai a noastră.

Asta o știu și cei care ne pas traseră un dreptunghi nealini p parchetul alb de sacizul în car-și trecaseră tălpile, înainte de să riturile lor de urias.

Acolo ne-am așezat, cu genui chii lipiți, ca într-un compartiment de tren. Zimbea concisiv peste compariția mea de pămînt leonard, cînd el mă adusesse cîntărea de viteză a spațiilor în-stelate.

Așa era pentru mine zimbelul lui de atunci.

Pe urmă am avut grijă că pe dreptunghiul acela să nu apăsească nimene.

Și într-o zi, am luat în mîna și cretă și am însemnat pe dreptunghiul pe care mă așezasem urica, așa cum iac palifișii au locul pe care ridică un om ucis, conturul meu de atunci.

(VA URMA)

misteriosul juhas roik

foileton polișt
de ȘT. BERCIU

În timp ce maiorul se delecta cu uluiala aproape ridicolă ce se întîlchise pe lala inginerului Silvesan, o ușa laterală se deschise și în prag apăru doctorul Jippa însoțit de locotenentul care participase de la început la interogatoriul.

— Aproapie, doctor, iar dumneata poți pleca, spuse maiorul subordonatului său. Apoi, adresîndu-se lui Micea Silvesan, maiorul îl îndemnă să-l privească pe Jippa.

— Nu-l cunosc, spuse inginerul, care părea căși redobîndise stăpînire de sine. Nu l-am văzut niciodată.

— Nu merită să-l aperi, domnule inginer. Mai bine aprinde de hirtii mele ce să vezi și domnești cu cine ai intrat în cîrdășie adăuga maiorul și discuse un seraf al biroului său. În timp ce dumneaia trebuia să porți avertu asupra dumneaia un microscopiat de filmat, dumneaia avea o vîră doar ca să-și vîndă pînă cu mai scump, puse anchetatorul pînă pe hirtii un pistol. „Năgan” de 9 mm.

— Mîine, domnule maior, interviu Jippa.

— Nu l-am dat voie să vorbești, îl anonsă maiorul răspunzî numai cînd vei fi. Fraza îl în curmînd de o lovitură năpraznică pe care inginerul Silvesan în aplicase profitînd de concentrarea privirii ofițerului asupra lui Jippa și cu utoala fulgerului lui pistol el pe hirtii.

— Nici un zgomot și nici o vorbă! porunci Silvesan în soapă celor doi hîrbați.

Allan alias dr. Carol Jippa, necunoscutul îi spuse: „Ti-a făcut-o, hai! Să nu-i porți pică. Ai să-aveți multe lucruri folioștoare de la el.

— Cred, răspunse Mircea cu sinceră convingere și se lăsă duși în sufragerie unde toți îi dadură nenumărate dovezi concrete și abstracte de sinceră prietenie lip „SPION”.

Capitolul IV
Filmări de noapte

MOTTO:
„Printre cele 10 porunci, nu mără și a 11-a: fii destept!”
— UNII —

După ce fu bine hîrbit pe plan material și spiritual, inginerul Mircea Silvesan prin intermediul unuia din ofițerii săi, un pistol, un cod cifrat și cheia codului, iar la plecare „maiorul” îi dădu o foaie cu cianură zîcîndu-i plin de convingere și emolie: „Iată Repan, o să-ți aducă noroc; s-o porți mereu la tine”.

Coplesit de emoliele prii care trecuse și obosela care se făcea simțită din ce în ce mai mult, Silvesan putu face față, cu greu, muncii de laborator din acea zi. Soașie la institut cu citeva minute întîrzieră, iar colegii săi vîzîndu-i cit de palid era, atribuiseră starea lui vreunei boli ori supărări foarte mari. „Urșu” i-a făcut călea Sorin la luat o lucrare pe care trebuia s-o dicteze Mircea la masina de scris, dîcîndu-se la birou dactilografelor, iar profesorul Predescu îi propuse să plece acasă.

— N-am nimic, le spusese Mircea tînorului Zau n-am nimic, iar cînd tu singur în fata „meșterului”, puse ochii-n pod și spuse jenat: „sigur nu sînt dar ceva... ceva s-a întîmplat cu mine... aici” și își puse o palma pe piept

— Asta era, măi hăite? spuse profesorul și-l mișcă pe ne-n capul. Păi dacă așa stău lucrurile, cînd cînd nănta de Silvesan îl privi lung și fata îi se schimonosi.

— Nu-mi place de loc, zise Damian; omul, cînd iubește a vesel, nu ca tine... Eee... Și cine-i asupritoare? Înceacă al să gîmească.

— O fostă colegă a mea, se numește Adriana Matlinescu. Am reînălțat-o de cînd m-ai adus dumneaia să-l institut și...

— Gata, te-ai îndrăgostit.

— Nu, o iubeam încă din facultate.

— Și de ce te ne-ai desțeles?

— Pe... sovră Silvesan, zice că nu sînt destul de serios.

— De ce v-ai urtat așa lung la mine?

— Ei vezi? Uite, nici măcar cînd suferi nu ești serios.

— Așa crede lumea, dar sînt zău sînt serios.

— De ce să-ți urtat așa lung la mine?

— O fostă colegă a mea, se numește Adriana Matlinescu. Am reînălțat-o de cînd m-ai adus dumneaia să-l institut și...

— Gata, te-ai îndrăgostit.

— Nu, o iubeam încă din facultate.

— Și de ce te ne-ai desțeles?

— Pe... sovră Silvesan, zice că nu sînt destul de serios.

— De ce v-ai urtat așa lung la mine?

— Ei vezi? Uite, nici măcar cînd suferi nu ești serios.

— Așa crede lumea, dar sînt zău sînt serios.

— De ce să-ți urtat așa lung la mine?

— O fostă colegă a mea, se numește Adriana Matlinescu. Am reînălțat-o de cînd m-ai adus dumneaia să-l institut și...

deceniul VII

panscientismul sau prono-hegel

Se discută serios despre panscientism. Pe toate meridianele; lales între zero și treizeci de grade de longitudine estică, emisfera de nord. Potrivit teoretizărilor științifice, raportul dintre nord și sud s-ar fi modificat în trecut, într-o imagine plană (de obiecte fizice) și s-ar fi devenit topografic de fapt, executorul artei (Peer et). Temeiul: aserțiunea lui I. J. de laudă, după care arta, reprezentând o cunoaștere confuză, împiedică a lumii, va fi amendată inițiu de știință. Ce argumente elatorii pot aduce panscientismului? Ascensiunea frenetică și aliată a tuturor științelor tradiționale și noi li teologii tind chiar să asieze, discutabile, forțelor de dușie, o formă a conștiinței. Observația aparține prozatorului Tudor Bugnariu. Și, presit, Calliope, poetul-mășină (amănuntul, în Contemporanul, 1965, George Ivașcu).

În uităm pentru o clipă filosofia. Să gândim ca simpli daco-nani. Îi va determina cineva dragii noștri moși să nu-i mulțumească lemnul din care și-au luat casa și cofa și tulnicul — pe cum scria Geo Bogza — cu ri și creștături? Faceți acest exercițiu ori de câte ori va veni vorba de panscientism. Să ne întinm filosofia. Secția: gnologie. Capitoliul — adevărul. Ie act de cunoaștere este incipial fals (în sensul de rețio). Nici o știință nu poate avea pretenția adevărului absolut decât în înțeles algeic, ca nivel cognitiv, monometrat spatio-temporal. Deci adevărul științific este imperct. Fără a se asemenea eresia a confuziei științifice, determinând un fapt real. Imprecitate are la activ chiar o ecuație: Eisenberg. Asadar la aceleași relative răspund atât arta cât și linia. Să mai acordăm o șansă panscientismului. Reprezentă arta cunoaștere mai confuză și imprecetă decât știința? Desigur, na este să spun „vol plente în scrieri de apă cu trepte fluturătoare” și alta „voi construi în formă și dimensiunile tate”. Dar existența umană nu prezintă în exclusivitate cunoaștere. Cultura umană ar fi simonă cu cafeaua și restul de hamps-Elysees. La indeplinirea miziei umane arta și știința u participă cu aceleași sarcini, și laoc și potențial; deci nu se ot suplini sau înghiți. Neffind

vorba de o identitate de sferă, pronosticul hegelian se întemeiază pe o gratuitate logică, prindu-ne imposibilitatea perfecțiunii, fie ea și divină în conțextul Hegel. Dau următorul epos spre explicație: Copilul meu nare de gînd să se nască deocamdată. El este, fără îndoielă, o idee absolută. Dar dacă ar fi să aibă loc, mai întâi va fi Ana Maria sau Ion — un nume un „concept”. Apoi va căpăta natură, va deveni o conștiință (un spirit) și se va întoarce la concept (iar rămîne numele). Hegel s-a împurmat pe sine universului și apoi, printre altele, izbutit, și-a zis Dumnezeu. De-aș fi izbutit, i-aș dar numele pe rug.

Obiectului îi este proprie semnificativă. Aceasta, reflectată, devine sens: logic și extralogic (apreciativ, afectiv). Ambele sint inepuizabile. Știința admite, acoperă cu precădere sensul logic, arta pe cel extralogic (Observație: un excelent studiu publicat de E. Souriau în Revue de philosophie, nr. 3/1964 prezintă asupra confuziei dintre gândirea inconștientă și cea implicată). Altfel arta cit și știința au una față de cealaltă un moment anterior și unul posterior. Știința produce și livrează adevărul, arta-l transfigurează, îndoiindu-se de el. Progresul permanent, știința și arta străbat împreună cele trei treptele ierarhice ale condiției umane: interesul, binele, idealul. Citeva „mărunturi” istorice. Se spune despre Kepler, care înbea deoptrina vioara și ecuațiile, că după calcule epuizante fără vreun rezultat cert, într-o noapte de veghe a interpretat o melodie necunoscută, care asteruță pe portativul descria o elipsă. A confruntat calculele și a descoperit. Sau un exemplu de complementaritate: D'Alambert, descoperitorul „pe hirtie” al celor 48 zecuci planete a sistemului solar și M. Sebastian, autorul „Stelei fără nume”. Cît despre Calliope, i-am scris mai de mult o parodie, să-i revădă voilete de minie. Reflexul de p sau q: „Artă sau cibernetică? Infernală mașină agonizantă / melodie — dimineață, viață, obraz / o lubire, două cioburi, mai multe zăi. Vîno / să cuprind cu brațele mele de tablă / simele frunții culcîndu-mi pe carnea ta / dulce, plămîni-mi de sticlă respiră prin tine, / logica mea implacabilă îți stă în picioare. / Sint un monstru frumos și lucid / pot țubi cu cântecul, cu oasele / Dante, Shakespeare,

ce Shakespeare? / Pot distrugă cu-o ușoară bătaie din palme / trecutul. Vom fi numai noi și absurdul; / p implică q, terțiu exclus. / Melancolie de import, dorinți de import, tablă / de import: cinci îmbrățișări pe secundă / piano, andante, allegro, vivace, apoi piattissimo. / Vîno sau m-arunc din priză”.

Printre adversarii utili ai panscientismului am reținut pe Jacques Froger, Ernst Fischer și Mikel Dufrenne. Mașina electronică poate face pentru artă, în afară de ilaritate — demonstrată de J. Froger în Diogene, 1965 — și isprăvi mai domestice. De pil-dă, alcătuirea lecicului unui autor (la Universitatea din Liege lezionul Semea, iar la cea din Tübingen — dicționarul Goethe), mai poate: studia texte stilistice, servi la critica de autenticitate, stabili variantele exacte etc. Pledd pentru viitorul artei, în Pensee, nr. 121, E. Fischer opune tendinței științelor de a depăși omul, de a-i cumula imperfecțiunile simțurilor, puterea artei, de a transmite plentudinea realității. Apoi adaugă necesitatea artei ca suplitoare a stereotipiei și ca parte de creație autonomă, transformatoare. Pentru Mikel Dufrenne, mitul mașinii gânditoare simbolizează boala secolului, greutatea pe care ar încerca-o omul de a cupgea într-o lume care scapă capacității sale de a o cuprînde și în care nu-și mai simte rădăcinile. Soluția propusă de el, vizibil influențată de panscientism, este mai puțin acceptabilă. Deoarece natura interioară — susține M. Dufrenne — întesează numai psihanaliza, lumea percepută nu mai are glas, iar universul științific nu cheamă decât un limbaj abstract, creației artistice nu-i rămîne, indeobște, decît hazardul, fie și prin această arta supraviețuind. Ce-i drept, Mikel Dufrenne combatte panscientismul, dar atribuie creației artistice în general probleme ale înstrăinării burgheze contemporane; temă eurizată în estetica noastră, cu probitate, într-unul din articolele teoretice publicate de Lucesfărul).

Spunînd nu! panscientismului — pentru că orice nu este principal, confuz și imperfect — n-dau următoreea idee mnemotehnică: arta va dănuși fiindcă homo sapiens va găsi întotdeauna ceva cu care să nu fie de acord.

ION NICOLESCU

Anul literar în curs este bogat în ceea ce privește numărul traducerilor care se vor face din literatura polonă în alte limbi. Dintre cărțile mai cunoscute amintim „Nopti și zile” de Maria Dabrowska (Danemarca), „Chia cerutul” și „13 povestiri” de Leszek Kolakowski (Olanda), „Adio, domisoarele Synilla” de Jacek Bochenki (Suedia), eseuri semnate de Anatol Siera, Tadeus Konwicki și Leszek Kolakowski (Italia), etc.

Cel de al 16-lea Festival internațional al filmului din Berlinul occidental va atraue și în acest an, producători, artiști și critici din lumea întreagă. 35 de țări și-au anunțat deja participarea. Concursul care se va termina decembrie premii „Urul de aur” și „Urul de argint”, cuprinde filmele recente produse cinematografice internaționale dar care nu au mai fost prezentate în afara hotarelor (artilor) înscrise în competiție. Anul trecut, marcel premiul al celui de al 16 Festival internațional al filmului din Berlin a fost câștigat de filmul „Alphaville” — Franța cu Anna Carina și Eddie Constantine, în regia lui Jean-Luc Godard.

Sezonul artistic 1965 — 1966 a fost incontestabil marcat printre altele de evidența a relațiilor culturale franco-coslovace, mai ales în domeniul artelor plastice. Marea expoziție a cubistilor cehi și donata Kupka, făcută Muzeului Național de Artă modernă din Paris au fost numai două din evenimentele importante ale acestui an. În completarea panoramei artelor moderne coslovace, s-a deschis recent la galeriile „Rozmnoze Cazenave” prima expoziție pariziană a tinărului pictor slovac, Alep Mynaruk a cărui creație plastică joacă de la un rol preponderant în viața culturală a Bratislavei.

Premiul „Armys”, în valoare de un milion de franci vechi a fost decernat la Paris pictorilor Hamsky (premiul întâi) și Bal-Josef (premiul secund).

În vederea celui de a 75-a aniversării de la nașterea lui Serebri Prokofiev editura muzicală franceză „Chant du monde” publică opera bufa a marelui compozitor sovietic „Logodnicole la ministere” interpretată de trupa teatrului Stanislavski, dirijor Kemal Abdulaev.

Maria Balan: Nuntași

Florica Chet: Femei din Uzdin

„picturile” țărance din uzdin

Să nu bănuși vreo greșală, nici în cuvîntul din ghilimele, nici în afirmație. La Uzdin, acest mare sat din R.S.F. Iugoslavia, de patru ani împliniți, țărance din loc au creat o mișcare artistică pe care criticii plastici nu lăudă de la început, în curentul picturii naive, denumind-o Școala de la Uzdin, dar căreia noi îi găsim mai potrivit numele de pictură folclorică. Își găsește justificarea acest curent, după cum vom vedea mai încolo, atât în originea cit și în dezvoltarea ulterioară a mișcării. Dar să luăm lucrurile în ordinea lor.

Între-o zi, Adam Doclean, profesorul de desen, pictură și lucru manual al școlii din Uzdin, distribuie teme de casă elevilor săi. La corectură, în ora următoare, constată că unele desene sînt prea reușite, depășind posibilitățile lor. În desebii, desenul unei Florica Doclean din clasa a VII-a se ridică mult peste nivelul artistic al celor mai buni din clasele superioare. Întreabă, eleva îi răspunde că mămică „i-a ajutat”. (Mămică, tărancă din sat, desu purta același nume, nu era înrudită mai de aproape cu profesorul).

În altă zi Adam Doclean întîlnese pe țărancea Anuica Măran purtînd cu mullă grijă un pachet mare în brațe. — Duc cîteva cirpe cătețe de mine, explică simplu femeia. Curios, el o roagă să-i destăie. Erau baticuri imprimăte (=călate) frumos. Culorile vii, armonioase, cuprînde în conturul marelui cu mîna sigură, denunțau dexteritate ieșită din comun. Doclean auzise de mai de mult că Anuica Măran colorează textile. În consecință, o întreabă dacă mai are „lucuri de acestea” acasă. Anuica îl invită să le vadă. După ce le-a văzut, profesorul a rugat-o să picteze ceva și țigara lui după potolă. Anuica a pictat o mireasă îmbrăcată în pomposul costum al uzdenilor. Cînd l-a văzut, Doclean a încodit-o dacă mai cunoaște vreo femeie în sat, care știe să picteze. — E Maria Bălan. Dar aceasta s-a dus la Virșel, cu copiii la școală. Trmite-i vorbă să vină neapărat acasă. Trebuie să facem un grup de pictorițe, una singură nu poate răzbi”.

Maria Bălan a venit. În acel moment la Uzdin se cunoșteau numai aceste două pictorițe, în grai local, cu accent bălănean miuit „picturițe”. Dar Adam Doclean mai descoperise pe Maria Motrojescu și pe Sofia Doclean, mama Floricăi. Se mai profilau, cu frumoase promisiuni de ordin estetic, Florica Chet și Anuța Dolamă. Aceste șase nume au constituit prima formație de „picturițe”, pe care inițiatorul și organizatorul Doclean o afiliază în luna februarie a anului 1962, ca secție aparte, de pictură, Uniunii Femeilor din Uzdin, bineînțeles funcționînd în cadrul Casei de Cultură din localitate. (Mai tîrziu se ivesc noi talente, în 1963 Florica Puia, în 1964 Stăluța Tăranu și Viorica Lepere).

La insistențele susținute ale lui Adam Doclean toate forțele culturale acordă sprijin moral și material noului grup. Uniunea Femeilor, gazeta Libertatea și revista Lumina, organele de presă și literatură ale tinerilor din Banatul Iugoslav, care în acele vremi apăreau la Virșel, apoi societatea culturală „Petru Albu” din acel oraș, îmbrățișează cu căldură tinăra manifestare artistică. Aceasta din urmă, avînd și ea o secție de pictură, organizează la sfîrșitul anului 1962 o expoziție colectivă a pictorițelor din Uzdin, purtîndu-le după aceea tablourile prin toate localitățile Banatului Iugoslav. Afluența mare la aceste expoziții a demonstrat în mod strălucit succesul mișcării; în Satu Nou, bunăoară, peste 3000 de vizitatori au admirat tablourile.

Definitivă consacrare a artiștelor țărance se face la Belgrad, cu ocazia expoziției organizată de către Consiliul pentru Cultură al Serbiei și Casa de Cultură din Uzdin, între 16 februarie și 2 martie 1963, cînd primele șase pictorițe, sub titlatura „Pictorițele din Uzdin”, au expus 26 de pinze. Expoziția s-a deschis în galeria Terapie aparținînd Centrului cultural din Belgrad, cea mai nouă și cea mai cercetată galerie a capitalei Iugoslave. Ea a rămas memorabilă în istoria noi mișcări artistice, pentru că de dincolo de grupul nu este numit altfel, decît „Pictorițele țărance de la Uzdin”.

La vernisaj, din partea oficialităților, au asistat conducătorii Centrului cultural din Belgrad și al Comitetului pentru cultură din Consiliul executiv al Serbiei, pictori, profesori și studenți ai Academiei de arte plastice din

Belgrad, reporteri ai presei, ai televiziunii și ai posturilor de radio, numeroși colecționari, iubitori de arte plastice și bineînțelese cele șase pictorițe în frunte cu Adam Doclean.

Sala a fost neîncăpătoare pentru lumea care a asistat la vernisaj. Cuvîntul de deschidere l-a rostit academicianul Pavel Vasic, critic de artă și profesor al Academiei de arte plastice, iar în prefața la catalogul expoziției, scrisă de Lazar Trifunovici, directorul Muzeului poporului din Belgrad, se arată meritele specifice ale pictorițelor țărance și se preocupă cuvințele de laudă. Cu aceeași căldură au fost întîmpinate ele și de către Lilița Kušici, directoarea galeriei Terapie.

Cele mai de seamă zălate și reviste din capitala Iugoslava, ca Borba, Politika, Zvezdica, Revu, Ilustrovana Politika și altele, dar și posturile de radio și televiziune Iugoslave, s-au ocupat amănunțit de această expoziție, dar și de manifestăția întregă, publicînd note informative, reportaje, cronici și — ce e mai important — reproduceri de pe lucrările expuse.

În urma expoziției de la Belgrad, aproape toate orașele mai mari ale Iugoslaviei au cerut și s-au bucurat de cîte o expoziție din partea pictorițelor țărance din Uzdin, iar Dunav-Film din capitală, în regia lui Lubisa Jotici, un mult apreciat pictor, regizor și poet din Belgrad, autorul și scenariul mai multor filme documentare, a realizat un film în culori, despre viața satului Uzdin și despre activitatea pictorițelor de acolo.

Cu ecouri strîmte în străinătate trebuie să amintim filmul televiziunii japoneze, care s-a deplasat pentru documentare la Uzdin, articolul revistei „Nok Lapja” (Revista Femeilor) din Budapesta, care într-un reportaj amplu (ianuarie 1964) se ocupă de pictorițe, precum și drumul în New York și expoziția de acolo și de la Washington a două din ele (Anuica Măran și Maria Bălan).

Reprezentanțele unor țări europene — aproape ale tuturor — dar nici cele de neîndepărtate meleaguri, de peste mări și oceane, nu s-au lăsat mai pe jos, achiziționînd tablouri de la pictorițele din Uzdin. Dar ele au și donat tablouri țării lor mai puțin dezvoltate. Este semnificativ, în această privință, scrisoarea de mulțumire trimisă de guvernul senegalez pictoriței Florica Puia pentru „pictura naivă” oferită de ea gratuit galeriei din Dakar cu ocazia unei expoziții de artă populară senegaleză deschisă la Belgrad.

Cea mai nouă isprăvă a lor a fost expoziția aranjată la Zurich între 10 decembrie și 15 ianuarie 1966. Selecționarea tablourilor pentru această manifestare artistică a fost făcută de către conducerea Galeriei Walchertum din orașul elvețian și de către binecunoscutul critic de artă din Belgrad, Oto Bihalji-Merin, ale cărui lucrări și album de despre arta naivă din Iugoslavia au apărut, în limbile respective, la Berlin, Paris, New York și Belgrad și care a urmărit cu toată atenția, de la început, evoluția artiștelor țărance din Uzdin. Au fost selectate 17 tablouri. Cele nouă artiste uzdine au fost însoțite la Zurich de către Alexandru Opric, directorul Casei de cultură din Uzdin, cel care dirijează azi destinele grupului. Li s-a alăturat cu lucrări proprii pictorița Desanica Petrov din Hlebnje și sculptorul Bogosav Jitovici din Belgrad (sculpturi în lemn), ambii lucrînd în manieră naivă.

Expoziția a fost deschisă de Oto Bihalji-Merin. Lume multă, reporteri, radio și televiziune. Despre aceasta însă într-o altă comunicare. Amintim aici doar că am asistat la o sedință de lucru a grupului în ajunul plecării. Cineva avertiză că în Elveția sînt munti grozavi de mari și ger cumplit.

„Pot să fie multă pină în cer și gerul cit de greu. Dar noi mergem bucurătoare, duceți șim că aducem satului nostru, Bănatului și țării țată”.

VIRGIL BIROU

trilogia lui cesare pavese

După 16 ani de la moarte, Cesare Pavese ni se dezvăluie din ce în ce mai stabil și penurios. Alături de Elio Vittorini și Italo Calvino, Cesare Pavese este considerat nu numai în Italia unul dintre cei mai autentici și deconcentrați intelectuali din perioada postbelică. În afara Italiei, Pavese este foarte cunoscut în S.U.A., mai ales ca prozator. Scrierile lui studiat la Torino include și literatura engleză, a tradus și îngrîșit, printre altele, opere de: Sinclair Lewis, Melville, Sh. Anderson, Gertrude Stein, Dos Passos, Faulkner, Joyce, Defoe. Este notorie apoi legătura pasională a scriitorului italian cu actrița americană Constance Dawling, venită la Roma pentru a lucra un timp la Cinecittă: Pavese a scris pentru ea două poeme direct în limba americană.

Critica Italiană e de conun acord în a stabili că tehnica monologului interior și noua manieră de stil „comportamentist” din prozele lui Pavese se explică, și nu în ultimul rînd, prin contactul acestuia cu Faulkner și Hemingway, Caldwell și Steinbeck.

Dar nu aceasta era de demonstrat. Articolul de față, dincolo de orice pretenții teoretice, își propune să familiarizeze cititorul cu universul prozei pavesiene.

Acum 16 ani Pavese primea la Roma, în iunie, premiul Strega pentru volumul intitulat „La bella estate” compus din trei romane scurte sau trei povestiri lungi. În genul „longer-short-stories” Vară frumoasă — Diavolul pe coline — Într-o femeie singură. Acest volum apăruse în 1949 la editura Einaudi, unde Pavese lucra.

Criticul Franco Mollica în eseuul său transversal despre opera lui Pavese include această trilogie în cadrul mitului pavesian de oraș. Pavese

însuși își definea cartea ca „trei romane citadine, trei romane de entuziasm juvenil și pasiune și înfrîngere”.

Protagonistii nu au vreo credință anume, sau nu au numai una; pradă singurătății, piclisului existențial și dezamăgirilor gretoase oferite de celălalt („L'Enfer c'est les autres”) — eroii lui Pavese amintesc de atmosfere rarefiate dar apăsoătoare a filmelor lui Antonioni. Eroii sau eroinele provin fie din mediul boemiei intelectuale și cvasi-proletare, fie din rîndurile burgheze sterpe și aberante deși în penibilă agonie. Dar axul tematic al acestor trei povestiri este singurătatea de atomi indiferenți a oamenilor într-o anume societate.

„Vară frumoasă” este povestea Cinei și a iubirii ei scurte consumate într-o vară. Ginia lucrează într-un atelier de croitorie și este introdusă de Amelia (o ființă coruptă ce pozează — e o „modella”) într-un anturaj de pictori. Ginia se îndrăgostește de Guido, un băiat de la țară, înalt și viguros. Fata, învinșindu-și reținerina și pudorosa, sfinșeste prin a se da lui Guido în studiu, în spațiile perdelor de velur roșu. Va continua s-o facă, din ce în ce mai puțin îndărătnică, dar din ce în ce mai amarită. Povestea se încheie cu Guido deja indiferent și cu ea care pleacă, spunîndu-și că o știuse dintotdeauna „încă din seara cînd se înnoie pentru ei”. El, Ginia, îi va rămîne dor afețiunea morbidă a Ameliei.

Fără să-și dea seama, Ginia crede în gesturile lor și în cuvintele lor, și caută să-și potrivească cu ei propria-i prudentă virgină. Dar iese din această încercare dezamăgită și jignită, constrînsă de la cedee acelor nisipuri mobile ale viciului cărora crezuse la început că le poate opune sănătatea ei ce se dovedeste vană.

Amelia e invertita ce se folosește de meserie pentru a o atrage pe Ginia, curioasă și ingenuă, în studiul unde ea poza goală; sărutul rapid ce Amelia îi va depune pe gură, Ginea nu va fi încă suficient să jeneze pudorarea fetei pentru că ea este normală și nu-și da seama de răul din acel sărut; cum nu-și va da seama de intenția secretă din invitația ce l-o face Amelia de a poza nudă cu ea pentru un tablou mare cu „două femei îmbrățișate”.

Atenția Giniei e toată pentru Guido — iar goliciunea Ameliei îi trezește doar gelozia (naturală) din

partea unei îndrăgostite. Iar Guido, pictorul ce o fascinează pe Ginia în virtutea tăcerilor sale ambigue, va fi iubit de aceasta chiar cînd el va fi sincer și îi va spune că n-o iubeste.

„Diavolul pe coline” este mai complex, dens de aluzii și semnificații contrastante, confluență și creuzet al celor mai disparate teme juvenile. Noi ne limităm la cea fundamentală: contrastul città-campagna (oraș-sat) cu implicățiile de rigoare. În concepția lui Pavese orașul e sodomie, civilizația burgheză devine rafinement și perversitate: omul se ucide treptat prin hiperintellectualizare, se alterează prin închinare în sine, se destrăinează de esență și realizabilă numai

în mijlocul celorlalți. Acest punct de vedere este aplicat de Pavese personajului Poli și grupului său oup reprezentanților cimpiei de țară și colinei, care sînt toți studenți. În această ultimă ambianță Pavese vede păstrat încă fondul primordial și genuin al omului, nefalsificat de conformisme sociale, vedea un „patrimoniu al instinctelor descoperite, al bunei credințe, o matrice a mistului posibil”. Dar această conțracție dintre città și campagna este numai aparent ireductibilă; căci, practic, între oraș și cimpia de țară nu există o linie de demarcație rigidă și ceea ce rezultă nu e decît un joc contrastant, nuanțat și complex, ce nu poate fi cules în stare pură.

În roman e vorba de trei studenți provenienți de la țară: Pieretto, Oreste și protagonistul la persoana I, ce-și ucid timpul hoinărînd prin Torino și ascultîndu-se vorbind. Într-o noapte, ei urcă pe colinele orașului și aici îl găsesc pe Poli, un magnat din Milano, impregnat de cocaine, ce vorbește de libertate și de destin, păcat și inocență. Cei trei se lasă plămiți cu mașina lui, parcurg străzile deserte ale orașului nocturn și ajung la o casă în care se află o femeie pe Rosalba. Aceasta e amanta greu suportată de Poli și care din cauza indiferenței crescînde și lașiții acestuia (depravatul trăiește o criză religioasă) îl rănește serios cu un foc de pistol. Vom afla apoi că Rosalba se va sinucide cu somnifere. Cei trei amici se regăsește să-și petreacă vacanța de vară în casa dintre coline a lui Oreste. Cîteva zile ei stau să se bronzeze sub un soare săgetător deasupra fluviului, apoi urcă pe o colină necultivată și explică unele popoște Poli, bolnav și îndrăcit ca nicodată, cu soția sa Gabriella. Aici reiau viciul discursului ce se desfășoară pe baza unor formule freudene și existențialiste, în timp ce Gabriella coche-

tează cu Oreste, cel mai „ingenuu” dintre cei trei ce n-au întrerupt legătura cu pămîntul. În acest background năvăleşte o hoardă de amici milanezi ai lui Poli și urmează poliari, scene orgiastice, plecare. Cei trei o hemoragie și împreună cu Gabriella, care de fapt îl iubește și intenționa să-l facă gelos și să-l trezească, se întorc în oraș.

Eroul care povestește, Oreste și mai ales Pieretto nu-și ascund inițial sarcasmul pentru Poli, și replicile contra unei lumi ce sub un aparent decor și o civilizație dubioasă ascunde aitea cruzimi și aberații, au o mare greutate în economia cărții. Și e adevărat, de asemeni, că lui Poli — ce face elogiul singurătății și al aforismului „cunoaște-te pe tine însuși” — Pieretto îi răspunde sec „conștiința e numai o cloacă. Sănătatea e la aer deschis, între oameni”.

În ultimă analiză însă, între personaje nu este o demarcație rigidă în negru și alb, iar cartea nu se poate reduce la o critică coerentă a burgheziei pur și simplu. Căci Pieretto, care e cel mai zeflemist și bicicitorul spirit între cei trei, e cel mai dornic de a-ți tine companie lui Poli, de a-ți cere confidențe spre a-ți provoca paradoxurile. După cum Poli se lasă atras de cei trei tocmal pentru primitivismul lor tehnic, tot așa distinsa Gabriella va exercita asupra celor trei o subtilă seducție, și mai mult, va încerca atracție pentru Oreste. Poli se va lăsa sugestionat la rîndul lui de argumentările lui Pieretto. Interferențele nu numai spirituale între cele două grupuri de personaje sînt de fapt (în spiritul realismului simbolic pavesian) reflexul pe plan uman al interferențelor dintre cele două ambianțe fundamentale: città și campagna.

În a treia lungă povestire „Între femei singure” revine motivul sin-

guratății ultime a oamenilor ce-și trăiesc fiecare în parte drama lor strict privată de atomi indiferenți. Fiecare personaj își caută un punct de referință, un mijloc de a parveni la fericire, dar tot ce reușeș să obțină este conștiința propriului faliment, propriei derute între ceilalți.

Celia, originară din Torino și care lucrează la Roma într-o croitorie, ca vînzătoare, primește sarcina de a deschide la Torino, în Via Po, sucursala unei case de mode din capitală. Celia va supraviețui activitatea acestui atelier: cunoaște oare salariiții Febo și Beuccio. Morrelli, un amic cărunt, o înșoțește la un revelion. Cunoaște pe Loris și Nene, pictori ce vorbesc un limbaj de estetizant, Mariella și Momiina și alte femei din faclta burgheză. Femeile sînt dezechilibrate, practică ce mai glacial cinism, insensibilă la orice ideal, chiar la cel al plăcerii, sînt aproape asexuate, cu toată agitația și fițele lor. Între acestea există Rosetta „mută, mohorâtă, în-căpățînată. Uncori mă gîndeam că era tinărat, prea tinărat, o copilă dintre cele cărora li se spune «zîmbănușe», dar ele nu vor să știe de nimic”. Celia, cu crescîndă neplăcere și dezgust, participă la seratele din salonul grande-dame-i Clementina, vizitează studioul lui Loris, se duce-n excursie la Saint Vincent, la Genova. Într-o zi a încercat să fugă. S-a întors cu mari emoții în strada Basilicii, unde a locuit în copilarie. Regăsește străzile murdare și strîmbe ale cartierului, casele cunoscute, dar lipseau prea multe chipuri și nu era nimeni s-o recunoască, să-i dea bună ziua, mucosae care a devenit doamnă. Trecutul nu așteaptă reîntoarcerea noastră iar „lucrurile se obțin, dar atunci cînd nu mai servesc”. O dată, pentru a se elibera de oroaarea acelor ambiții realizate, împinsă de pură simpatie fizică, va face dra-

gaste cu Beuccio. Dar fără prea mult transport, fără să-și dea iluzii, fără să se lege, tocmă pe cineva evita anume și inevitabile dezamăgiri. Pentru Celia ceilalți sînt infernul. Concluzia Cleiei e să fie singură și să accepte destinul.

O altă femeie singură este Rosetta. Ea trăiește, după tentativă nereușită de sinucidere, ca și abstrasă din viață, așa încît, atunci cînd va reuși să se sinucidă, nu va mai tulbura sau mira pe nimeni. Pentru a împlini gestul funebriu, Rosetta caută camere anonime de hotel, pentru a se izola, într-o lume pe care-o simte străină și ostilă; să deguste netulburată acele puține ore în care ea va fi într-adevăr și complet singură și sigură de adevărul incommunicabil al morții ei.

Rosetta e victima ce renunță printr-un sacrificiu lăcut la propriul ei rau, și implicit, înfierierea și răul celorlalți; Celia, ce revine la Torino ca într-o lume a copilariei, pentru a se repera pe sine într-o nouă și energică postură, se agață între spirele unui mediu bolnav de plictis, obsesiv, de a trăi, fără a fi experimentat bucuria ce poate deriva dintr-o muncă ce dă valoare existenței față de acest mediu. Celia se delimitază și rămîne totuși un gust de echivoc și nemulțumire față de sine. Lumea „oșiorilor” sufocă lumea muncii și, înfășurînd-o în spirele ei ce adorm voință critică, îi ucide orice fel de rezistență.

În jurul solitudinii acestor femei se compune miezul romanului, în jurul intimei dozării ce nu-și găsește izbăvirea decît în sinucidere. Rosetta face acest ultim gest, aparent nejustificat și totuși înexorabil. Destinul Rosetei este exemplar pentru toate celelalte femei singure ale romanului dar și pentru autorul lui ce și-a ucis personajul.

VASILE GHEORGHE

